

Riktlinjer för utredning, beslut och utförande enligt socialtjänstlagen, SoL

Diarienummer: VON 2019/0348-36 003

Riktlinjen är reviderad och antagen av vård- och omsorgsnämnden den 17 maj 2017, 2018-01-17, 2018-03-21, 2019-05-15, 2019-06-12 och 2021-01-20.

De riktlinjer enligt Socialtjänstlagen som vård- och omsorgsnämnden hittills haft slås nu samman till en riktlinje. Riktlinjen tydliggör vilka insatserna är, hur den enskilde kan få dem och en beskrivning av insatsens innehåll. Det finns både serviceinsatser och biståndsbeslutade insatser. Riktlinjen är framtagen för vård- och omsorgskontorets medarbetare såsom myndighetsutövningen, privata och kommunala utförare av verksamhet, de som tar emot insatserna samt för Norrköpings kommuns kommuninvånare.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	5
1.1 SYFTE MED RIKTLINJEN	5
1.1.1 Hur ska riktlinjen användas?	5
2. ALLMÄNNA UTGÅNGSPUNKTER FÖR STÖD, SERVICE, VÅRD OCH OMSORG	6
2.1 AVGIFTER FÖR SOL-INSATSER	6
2.1.1 Kostnader för fritid- och kulturaktiviteter inom verksamhet enligt Sol	6
2.2 SAMORDNAD INDIVIDUELL PLAN (SIP)	7
2.3 KRAV PÅ ANMÄLAN ELLER TILLSTÅND FÖR ATT BEDRIVA VISS VERKSAMHET ENLIGT SOL	7
2.4 DEN NATIONELLA VÄRDEGRUNDEN FÖR ÄLDRE	7
2.5 NORRKÖPINGS KOMMUNS VÄRDEGRUND	7
2.6 SAMTYCKE	8
2.7 VÅLD I NÄRA RELATIONER, MISSTANKE OM BARN SOM FAR ILLA	8
3. FÖREBYGGANDE STÖD OCH SERVICE	9
3.1 ANHÖRIGSTÖD	9
3.1.1 Syfte med anhörigstöd	9
3.1.2 Beskrivning av anhörigstöd	9
3.2 TRÄFFPUNKT	9
3.2.1 Syfte med träffpunkt	10
3.2.2 Beskrivning av träffpunkt	10
3.3 FIXARTJÄNST	11
4. MYNDIGHETSUTÖVNING - UTREDA, FATTA BESLUT OCH FÖLJA UPP ENLIGT SOL	12
4.1 AKTUALISERA	13
4.2 UTREDA OCH BEDÖMA	13
4.2.1 Kartlägga och analysera	13
4.2.2 Bedöma behov och egna resurser	14
4.3 BESLUTA OM BISTÅND	19
4.3.1 Sammanvägd bedömning	20
4.3.2 Om beslutet går den enskilde emot	21
4.4 UTFORMA UPPDRAG	22
4.4.1 Eget val inom hemtjänsten	22
4.5 FÖLJA UPP BESLUT	23
4.5.1 Beslut som inte kan verkställas	24
4.6 MYNDIGHETSUTÖVNING OCH ANSVARFÖRDELNING MELLAN KOMMUNER ENLIGT SOL	24
4.6.1 Akuta situationer	24
4.6.2 Oklart vem som är ansvarig	24
4.6.3 I vissa fall ska vistelsekommunen bistå bosättningskommunen	24
4.6.4 Vid utförande av insatser till personer bosatta i annan kommun	25
5. LIVSOMRÅDEN DEN ENSKILDE KAN FÅ STÖD MED	26
5.1 HEMLIV	26
5.2 PERSONLIG VÅRD	26
5.3 KOMMUNIKATION	26
5.4 FÖRFLYTTNING	26
5.5 MELLANMÄNSKLIGA INTERAKTIONER OCH RELATIONER	27
5.6 SAMHÄLLSGEMENSKAP, SOCIALT OCH MEDBORGERLIGT LIV	27
5.7 LÄRANDE OCH ATT TILLÄMPA KUNSKAP	27
5.8 ALLMÄNNA UPPGIFTER OCH KRAV	27
5.9 UTBILDNING, ARBETE, SYSSELSÄTTNING OCH EKONOMISKT LIV	27
5.10 PERSONLIGT STÖD FRÅN PERSON SOM VÅRDAR ELLER STÖDJER EN NÄRSTÅENDE	27

6. UTFÖRARE - UTGÅNGSPUNKTER FÖR INSATSER	28
6.1 KONTAKTMANNASKAP	28
6.1.1 Områden som kan ingå i kontaktmannaskap.....	29
6.2 HÄLSO- OCH SJUKVÅRD.....	29
6.2.1 Egenvård med hjälp av annan	30
6.3 HEMTJÄNST.....	31
6.3.1 När behovet av hemtjänst plötsligt uppstår eller förändras	31
6.3.2 Vanliga insatser	32
6.4 BOENDESTÖD	38
6.4.1 Syfte med boendestöd	38
6.4.2 Genomföra boendestöd.....	38
6.4.3 Vanliga insatser som ska ges från boendestöd.....	39
6.5 DAGVERKSAMHET FÖR ÄLDRE.....	40
6.5.1 Syfte med dagverksamhet	40
6.5.2 Beskrivning av dagverksamhet.....	40
6.6 DAGLIG VERKSAMHET FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING	42
6.6.1 Syfte med daglig verksamhet	42
6.6.2 Beskrivning av daglig verksamhet enligt SoL.....	42
6.7 KORTTIDSBOENDE.....	44
6.7.1 Syfte med korttidsboende.....	44
6.7.2 Olika typer av korttidsboende	44
6.7.3 Beskrivning av korttidsboende.....	45
6.7.4 Behålla plats på korttidsboende vid vistelse på sjukhus?	45
6.8 SÄRSKILT BOENDE	46
6.8.1 Syfte med särskilt boende.....	46
6.8.2 Boendeformer.....	46
6.8.3 Beskrivning av särskilt boende.....	47
6.8.4 Att flytta till särskilt boende	48
6.8.5 Gästrum för närstående	49
6.9 RÄTTEN ATT BO TILLSAMMANS I SÄRSKILT BOENDE	50
6.9.1 Syfte med parbo.....	50
6.9.2 Genomföra parboende	50
6.9.3 När den medboende klarar sig utan stöd	51
6.9.4 När den medboende är i behov av stöd.....	51
6.9.5 Hyresrättsliga frågor	51
7. FÖRTYDLIGANDE AV ORD OCH BEGREPP	52

1. Inledning

Den här riktlinjen rör myndighetsutövningen som fattar beslut enligt socialtjänstlagen (SoL) och alla vård- och omsorgsnämndens verksamheter som bedrivs oavsett driftsform enligt samma lag. Riktlinjen ska ses som en tolkning av vad nämnden anser är skäligena levnadsvillkor i Norrköpings kommun. Förtydligande av ord och begrepp finns i slutet av dokumentet.

1.1 Syfte med riktlinjen

Syftet med riktlinjen är att vägleda och bidra till

- en rättssäker handläggning
- kunskap om gällande regelverk kring vård och omsorg till personer som behöver stöd och service
- god kvalitet vid utförandet av beviljade insatser
- att tydliggöra kommunens hälso- och sjukvårdsansvar i samband med utförandet av SoL-insatser
- god samverkan mellan vård- och omsorgsnämndens verksamheter, legala företrädare och närstående
- god samverkan inom kommunen och med andra aktörer som är aktuella för personen som har stöd

1.1.1 Hur ska riktlinjen användas?

En riktlinje anger en riktning och en ram och förtydligar lagstiftningen. Den beskriver det som gäller i vanliga situationer. En riktlinje ska syfta till att skapa samsyn om utredning, beslut och utförande av insatser för både kommuninvånarna, den som tar emot stöd, anhöriga, myndighetsutövningen och nämndens kommunala och privata utförare. Den ska dessutom bidra till en jämn kvalitet i verksamheten. Lagstiftning, rättspraxis och riktlinjen kan behöva kompletteras med ytterligare rutiner, överenskomna arbetssätt samt informationsmaterial. På intranätet finns vård- och omsorgskontorets alla styrande dokument som kompletterar denna.

2. Allmänna utgångspunkter för stöd, service, vård och omsorg

Viktig lagstiftning som är utgångspunkt för stöd, service, vård och omsorg

- Socialtjänstlagen (SoL) 2001:453
- Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) 2017:30
- Lag om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård 2017:612
- Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) 1993:387
- Lagen om vissa kommunala befogenheter 2009:47
- Offentlighets- och sekretesslag 2009:400
- Diskrimineringslag 2008:567
- Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk 2009:724
- Förvaltningslag 2017:900
- Föräldrabalken 1949:381
- Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter 2018:1197

Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, den trädde i kraft januari 2009. Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund.

I alla åtgärder där det finns barn ska barnets bästa komma i främsta rummet.

2.1 Avgifter för SoL-insatser

Det finns särskilda dokument som beskriver avgifter för vård- och omsorgsinsatser och hemsjukvård. Dokumenten heter

- Taxa Taxesystem avseende insatser enligt socialtjänstlagen för äldre och personer med funktionsnedsättning samt hemsjukvård
- Handbok för tillämpning av taxesystem för SoL-insatser och hemsjukvård, LSS-insatser, Båråstransporter
- Priser för mat på träffpunkter, i daglig verksamhet med mera.

2.1.1 Kostnader för fritids- och kulturaktiviteter inom verksamhet enligt SoL

I en del insatser ingår viss fritidsverksamhet och eller vissa kulturella aktiviteter. Den enskilde betalar då ingen särskilt avgift för detta utan aktiviteterna ingår i avgiften som den enskilde betalar för, som till exempel för insatsen särskilt boende. När verksamheten arrangerar aktiviteter som riktar sig till alla som vill står verksamheten också för kostnaderna för aktiviteten. När den enskilde själv tagit initiativ till aktiviteten står den enskilde själv för sina kostnader för aktiviteten. I övrigt betalar den enskilde själv med egna medel för de fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter som hen deltar i.

2.2 Samordnad individuell plan (SIP)

Samordnad individuell plan är lagstadgad¹ sedan 2010. När en person har behov av insatser från två huvudmän eller fler kan en samordnad individuell plan (SIP) upprättas med den enskildes samtycke². SIP gäller för alla oavsett ålder och typ av behov. Den som uppmärksammar dessa behov ska kalla till SIP. Individen ska också alltid få möjlighet att aktivt vara med i planeringen och påverka vilka aktörer som ska delta. Det finns fler planer såsom individuell plan enligt LSS 10 §, vårdplan och vård- och omsorgsplanering. Varje plan har sitt syfte och ska inte blandas ihop.

2.3 Krav på anmälan eller tillstånd för att bedriva viss verksamhet enligt SoL

Viss kommunal verksamhet som bedrivs enligt SoL ska anmälas till IVO. Drivs motsvarande verksamhet privat är den tillståndspliktig. En verksamhet som nystartas måste anmälas eller ha tillstånd innan den startar³. Både personer över och under 65 år kan få korttidsboende och särskilt boende. Det krävs olika tillstånd för att bedriva verksamhet för personer över 65 år och under 65 år.

2.4 Den nationella värdegrunden för äldre

Socialtjänstlagen 5 kap. 4 §

”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund)”.

Vård- och omsorgskontorets alla enheter ska ha ett aktivt arbete med nationella värdegrunden. Det ska leda till att du som tar emot stöd och insatser från kontoret upplever att det utförs så att du får leva ett värdigt liv och känner välbefinnande. Värdegrundsarbetet inom äldreomsorgen ska också ta sin utgångspunkt i Norrköpings kommuns värdegrund.

2.5 Norrköpings kommuns värdegrund

Alla som använder sig av kommunens tjänster eller på annat sätt kommer i kontakt med kommunen ska känna att verksamheten vill göra varje möte till det bästa möjliga och leverera tjänster och service av hög kvalitet.

Genom att lyssna, vara engagerade och visa respekt möter vi varje människa just där hon är. Vi inbjuder till dialog och delaktighet. Vi är professionella i våra olika roller. Vårt sätt att vara och vår yrkeskunskap inger förtroende och vi är ärliga och ansvarsfulla. Vårt förhållningssätt utgår från värdeorden *respekt, delaktighet och trovärdighet*.

Sedan den 1 januari 2012 ingår Norrköpings kommun i finskt förvaltningsområde.

¹ Det finns särskilda bestämmelser om SIP i 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL.

² SKL, Samordnad individuell plan

³ Inspektionen för vård och omsorg (IVO) hemsida

I vård- och omsorgsnämndens verksamheter ska man arbeta för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

2.6 Samtycke

Samverkan utifrån personens individuella behov kan behövas mellan medarbetare inom vård- och omsorgskontoret och Region Östergötland eller andra myndigheter. För att få lämna ut information eller inhämta information om personer som är i behov av vård och omsorg behövs ett samtycke⁴. I vilket syfte samtycke inhämtas ska dokumenteras, dessutom ska det framgå

- vilka andra myndigheter som får kontaktas
- om och eventuellt när närstående får kontaktas
- vilka sakkunniga och referenspersoner som får kontaktas
- när samtycket har lämnats och hur länge det gäller

En informationsskyldighet finns mellan kommunens medarbetare inom olika verksamheter, till exempel mellan hemsjukvård, myndighetsutövning och verksamheten. Informationsskyldigheten ska ske för att alla parter ska kunna ge det stöd, den vård och omsorg den enskilde har rätt till, förutsatt att den enskilde givit sitt samtycke.

2.7 Våld i nära relationer, misstanke om barn som far illa

Våld i nära relationer kan handla om våld som är

- psykiskt
- fysiskt
- sexuellt
- materiellt
- ekonomiskt

Socialnämnden ansvarar för stöd och insatser till personer som utsätts för våld i nära relationer. Ett samarbete är viktigt med vård- och omsorgsnämndens verksamheter. Äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning och barn med funktionsnedsättning är extra utsatta grupper för våld i nära relationer. Verksamheten ska uppmärksamma, stödja och vägleda enskilda personer i att få stöd och eller information när den enskilde vill, när man misstänker att det förekommer våld.

I verksamheter där barn deltar ska genast en anmälan till socialkontoret⁵ göras om verksamheten eller myndighetsutövningen får kännedom om eller misstänker att barn far illa.

⁴ SOSFS 2014:5 ”Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS”

⁵ ”Socialstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga” SOSFS 1997:15

3. Förebyggande stöd och service

Förebyggande stöd och service kan kommunens medborgare nyttja om de vill. Till skillnad från behovsprövade insatser som kräver individuellt beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL).

3.1 Anhörigstöd

Anhörigstöd erbjuds till anhöriga som stödjer eller vårdar en närstående. I socialtjänstlagen 5 kap 10 § beskrivs att stöd ska erbjudas för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som stödjer en närstående som har en funktionsnedsättning.

Ett anhörigperspektiv ska genomsyra vård och omsorgsnämndens alla verksamheter. Med det menas att det finns ett ansvar kring kommunikation med anhöriga, ett gott bemötande samt att kunna ge information. Verksamheten ska bjuda in till regelbundna anhörigträffar, där de närstående kan få information om verksamheten, ta del av planering och lämna synpunkter.

3.1.1 Syfte med anhörigstöd

Syftet med anhörigstöd är att uppmärksamma den anhöriges situation och behov, inte att ge ekonomisk ersättning.

3.1.2 Beskrivning av anhörigstöd

Stöd till anhöriga är en service enligt 3 kap. 1 och 6 § SoL och ges till kommunens invånare via anhörig- och kunskapscenter⁶. Service innebär att centret inte har någon dokumentations- eller registreringsskyldighet. Anhöriga kan vända sig direkt till anhörig- och kunskapscentret när denne känner behov för egen del.

Behovsprövade insatser som ges till den enskilde kan vara ett indirekt stöd till anhöriga. Omfattningen och val av insats avgörs utifrån den enskildes och den anhöriges behov.

3.2 Träffpunkt

I Socialtjänstlagen framgår att människor ska kunna träffas och få möjlighet till gemenskap med andra. För detta ändamål bedriver kommunen verksamheter som kallas träffpunkt med olika inriktning och innehåll.

I 3 kap 6 § SoL står det att kommunen bör genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra. I 5 kapitlet 4 § SoL framgår att kommunen ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

⁶ Verksamheten bedrivs tillsammans med socialnämnden.

Behöver den enskilde i ordinärt boende stöd med att ta sig till och från träffpunkten utreder myndighetsutövningen hur det kan lösas. Färdtjänst⁷ eller ledsagning kan vara lämpliga insatser.

3.2.1 Syfte med träffpunkt

Syftet med träffpunkt är att ge stimulans, aktivitet och social samvaro. Syftet är också att bryta ensamhet och isolering genom att erbjuda ett meningsfullt innehåll i dagen. För anhöriga kan den enskildes vistelse på träffpunkt innebära avlastning.

3.2.2 Beskrivning av träffpunkt

Träffpunkt är en öppen verksamhet och att delta i träffpunkt är frivilligt. Träffpunkt kan också kallas mötesplats, knut med mera. Dessa vänder sig i första hand till personer som bor i ordinärt boende. På träffpunkter har inte kommunen något hälso- och sjukvårdsansvar. Föreningar, samfund och frivilligorganisationer är viktiga för att genomföra aktiviteter på träffpunkter i samarbete med kommunens medarbetare.

Medarbetare på träffpunkter kan hjälpa den enskilde med enklare stöd eller handräckning⁸, men inte med mer långtgående behov av personligt stöd, vård eller mer omfattande behov av annat slag. Den enskilde kan vid behov beviljas hemtjänst på träffpunkt som utförs av den aktuella hemtjänstutföraren.

Personer som bor i särskilt boende enligt SoL eller LSS kan också delta i träffpunkters aktiviteter under förutsättning att den enskilde klarar att delta utan särskilt stöd. Behöver den enskilde särskilt stöd, är det medarbetare från det särskilda boendet som ansvarar för att ge stödet till den enskilde för att denne ska kunna delta på träffpunkt.

Träffpunkters målgrupp, inriktning och innehåll

Det finns träffpunkter med olika inriktning och för olika målgrupper. De riktar sig främst till äldre personer och personer med funktionsnedsättning. På träffpunkt har besökarnas önskemål och intressen stort inflytande på innehållet. Verksamheten har dialog och möten med besökarna för att tillvarata deras idéer och förslag på aktiviteter, men idéer tillvaratas även utifrån individuella önskemål.

På träffpunkt sker både planerade och spontana aktiviteter i grupp. Verksamheten har ett på förhand planerat aktivitetsinnehåll, ett program som sträcker sig över en till några månader i taget.

Utför träffpunkten biståndsbedömda insatser kan verksamheten inte stänga under sommaren.

⁷ Färdtjänst handläggs av samhällsbyggnadskontoret

⁸ Enklare stöd eller handräckning kan vara att få hjälp att resa sig från en stol, hjälp med ytterkläder, hjälp att hämta mat vid lunchen med mera.

3.3 Fixartjänst

Vård- och omsorgsnämnden har fixartjänst för personer över 68 år som är bosatta i ordinärt boende i kommunen. Syftet med verksamheten är att minska fallolyckorna i hemmet bland äldre invånare. Det kan handla om

- byta glödlampor, lysrör eller proppar
- byta batterier i brandvarnare
- halksäkra mattor
- fästa lösa sladdar
- sätta upp eller ta ner gardiner
- flytta möbler inför tapetsering eller trädgårds- och balkongmöbler inför våren eller hösten
- annan hjälp som kräver att en stol eller stege måste användas

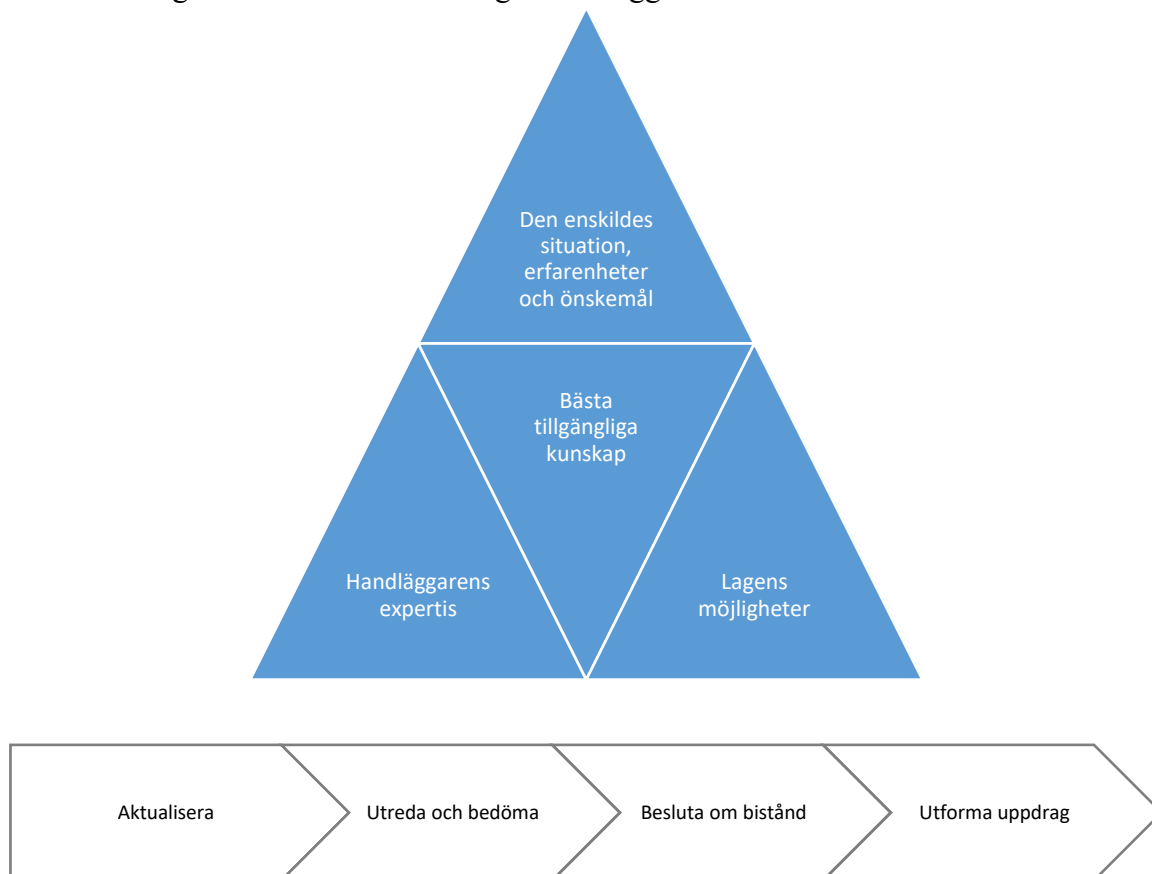
Fixartjänsten informerar även om olycksrisker och hur man förebygger olyckor i hemmet.

4. Myndighetsutövning - utreda, fatta beslut och följa upp enligt SoL

Sammantaget utgör följande grund för myndighetsutövningens ansvarsområde

- Lagstiftningen, se närmare under kapitel 2
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”
- IBIC⁹ och bedömningsinstrument

Vid utredning av behov av insatser väger handläggaren samman¹⁰

Alla insatser enligt SoL är frivilliga och ska ge en skälig levnadsnivå, det är den yttersta garantin för kommuninvånarna. Den här riktlinjen fastställer vad vård- och omsorgsnämnden anser vara skäligt, vilket är ett uttryck för kvaliteten i insatsen och vilken ambitionsnivå som kan vara rimlig i varje enskilt fall. Insatserna ska leda till en successiv utveckling mot att klara mer och mer självständigt utifrån den enskildes förutsättningar.

På kvällar, nätter och helger kan biträdande enhetschefer tillfälligt sätta in stöd, som myndighetsutövningen utreder och fattar beslut om så snart det blir vardag.

⁹ Socialstyrelsen, Individens behov i centrum Behovsriktad och systematiskt arbetssätt med dokumentation av individens behov utifrån ICF

¹⁰ www.socialstyrelsen.se om evidensbaserad praktik

4.1 Aktualisera

Ett ärende enligt SoL kan aktualiseras genom en förfrågan, ansökan, anmälan eller på annat sätt. Det är bara den enskilde eller den legala företrädaren som kan göra ansökan.

Myndighetsutövningen på vård- och omsorgskontoret har delegation från nämnd för att handlägga ärenden enligt SoL. Det finns inga begränsningar om vad den enskilde kan ansöka om. Ibland är det svårt för den enskilde att precisera en ansökan. Handläggaren är då behjälplig med att förtydliga en ansökan utifrån den enskildes önskemål.

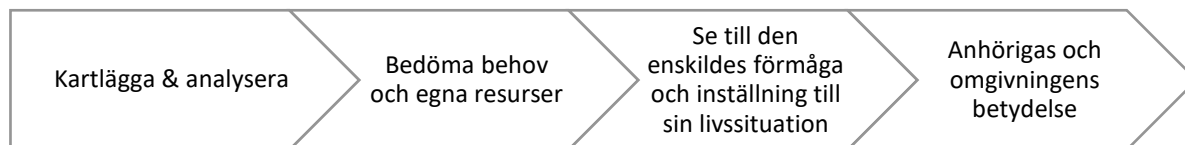
Med anmälan avses att en kontakt tas från annan än den enskilde om att ett behov av hjälp eventuellt föreligger. Därefter tar handläggaren kontakt med den enskilde som anmälan gäller för att erbjuda möjlighet att ansöka om hjälp.

Parboende

Den person som har behov av särskilt boende alternativt dennes legala företrädare är de som i första hand ansöker om att ha en medboende.

4.2 Utreda och bedöma

Utredningsprocessen består av att

4.2.1 Kartlägga och analysera

Handläggarens utredning om bistånd enligt SoL eller genomförande av en vård- och omsorgsplanering kan ske via ett personligt besök hemma hos den enskilde eller på annat sätt. Om behovet av stöd, vård och omsorg är omfattande och uppstår i samband med sjukhusvistelse kan det fattas beslut av handläggare på sjukhuset också.

Handläggaren identifierar behov genom kartläggning och informerande samtal med den enskilde vid utredningen i förhållande till ansökans omfattning. Utredningen sker utifrån ICFs livsområden där den enskildes behov, resurser och mål dokumenteras strukturerat. Omgivningsfaktorer, eller miljön där den enskilde befinner sig kan vara underlättande eller hindrande, det är också faktorer att ta hänsyn till för handläggaren.

LSS är en pluslagstiftning till SoL. Det kan finnas insatser enligt SoL som bättre svarar upp mot den enskildes behov, trots att hen ingår i LSS personkrets.

Om den enskilde behöver hjälp i samband med egenvård kan hen ansöka om stöd för det. Då ska det finnas ett underlag. Handläggaren behöver ta del av egenvårdsplanen för att kunna utreda behovet.

4.2.2 Bedöma behov och egna resurser

Handläggaren ska göra en bedömning av den enskildes behov. Bedömningen innefattar de identifierade behov som finns samt om dessa behov kan tillgodoses genom den enskilde själv, eller på annat sätt. ”På annat sätt” och egna resurser kan innebära att den enskilde klarar dessa med behov självständigt med hjälp av hjälpmedel, med stöd från annan eller via samhällets ordinarie utbud. Därför behöver handläggaren också se till omgivningsfaktorer, såsom var den enskilde bor och vilket utbud som finns i närområdet.

Biståndet ska motsvara det mål den enskilde vill uppnå. När det finns likvärdiga insatser att tillgå ska det billigaste alternativet väljas.

Det är först efter en sammanvägd individuell bedömning av behovet, de egna resurserna och omständigheterna i övrigt som handläggaren kan konstatera om den enskilde har rätt till bistånd eller inte. Biståndet ska tillförsäkra en skälig levnadsnivå. I bedömningen tar handläggaren ställning till vad som kan anses skäligt att besluta om utifrån de uppgifter som framkommit i utredningen om den enskilde.

Handläggaren är skyldig att underrätta den enskilde när uppgifter tillförts utredningen av någon annan än den som är part. Den enskilde ska få möjlighet att yttra sig över uppgifterna. För handläggaren blir det också en möjlighet att kontrollera att utredningsmaterialet innehåller korrekta och fullständiga uppgifter.

I bedömningen ska handläggaren ha ett helhetsperspektiv på den enskildes situation. Handläggaren kan vid behov referera till domar som innehåller jämförbara omständigheter.

Nedan tydliggörs begreppet skälig levnadsnivå:

Skälig ¹¹	Rimlig, befogad.
Levnadsnivå ¹²	Levnadsnivå jämförs med levnadsstandard vilket definieras som ett begrepp som avser individers materiella standard samt icke-materiella faktorer som påverkar individens livskvalitet.

Den enskilde kan få insatser enligt SoL oavsett var personen bor, det kan vara i husvagn eller på vandrarhem. Den enskilde kan även få insatser i sommarstugan eller hos närstående i Norrköpings kommun eller i en annan kommun.

Makar, familjer och andra som delar hushållsgemenskap

Enligt äktenskapsbalken ska makar fördela utgifter och sysslor mellan sig och bidra till det underhåll som behövs. En bedömning ska göras av vilka faktiska

¹¹ Svenska Akademiens ordlista (2015)

¹² Nationalencyklopedin (2014)

resurser som finns gemensamt hos makarna eller i äktenskapsliknande förhållanden.

När det gäller vårdnadshavare eller barn och övriga som delar hushållsgemenskap som behöver insatser enligt SoL genomförs en bedömning av hela familjens situation och vilka resurser som finns i familjen. Där ingår i att ta ställning till vad som är rimligt att ungdomar eller andra vuxna i familjen tar ansvar för.

Asylsökande och nyanlända

Kommunen har enligt SoL det yttersta ansvaret för de som vistas i Sverige. Migrationsverket ansvarar för asylsökande enligt lagen om mottagande av asylsökande (LMA). LMA är dock en mer begränsad lagstiftning än SoL, därför gäller kommunens yttersta ansvar även för personer som omfattas av LMA. Kommunen är därför skyldig att pröva den enskildes ansökan om bistånd för behov som inte täcks genom LMA. Det innebär att en asylsökande vid behov kan beviljas hemtjänst, korttidsboende eller särskilt boende¹³.

Husdjur

Endast i sällsynta fall kan husdjur anses nödvändiga för den enskildes livsföring och därmed bedömas som skäligt att bevilja stöd för¹⁴.

Riskbruk, missbruk

Stöd kan beviljas till personer som i kombination med sitt stödbehov även har riskbruk, missbruk eller annat riskbeteende. Behöver den enskilde stöd eller behandling kring missbruk ansvarar socialkontoret för den delen.

Lägenhet med stödkontrakt

Personer med funktionsnedsättning som har svårt att behålla en lägenhet eller skaffa en lägenhet kan behöva stöd till bostadsanskaffning. En förutsättning är att den enskilde har stöd från vård- och omsorgskontoret, vanligen hemtjänst eller boendestöd. Insatsen kan vara aktuellt när den enskilde

- är utestängd från bostadsmarknaden på grund av hyresrelaterade eller andra stora skulder
- har en historik av misskötsel av lägenhet
- har eller kommer att bli vräkt
- behöver ett stödkontrakt för att få bo kvar i sin befintliga lägenhet

Insatsen är inte aktuell om den enskilde har ett aktivt missbruk. Om missbruk förekommit i närtid bör en kontakt med socialkontoret finnas upprättad.

Daglig verksamhet

Syftet med daglig verksamhet är att erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap. Ett övergripande mål är att utveckla den enskildes möjligheter till arbete på kortare eller längre sikt.

¹³ Migrationsverket ansvarar för motsvarande kostnad för insatsen och tar i och med det sitt ansvar som åligger dem enligt LMA.

¹⁴ Se även rutin om Lex Maja

Det innebär att handläggaren fortlöpande följer upp med inriktningen att den enskilde ska närma sig praktikplats, skyddat arbete eller anställning.

Personer som har rätt till daglig verksamhet är i yrkesverksam ålder (18-67 år). De står inte till arbetsmarknadens förfogande och går inte på någon utbildning som huvudsaklig syssla. Bedömningen om den enskilde står eller inte står till arbetsmarknadens förfogande kan bara göras via arbetsförmedlingen. För att beviljas daglig verksamhet ska den enskilde ha en psykisk¹⁵ eller fysisk funktionsnedsättning som är stor och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och gör så att den enskilde bedöms ha behov av stöd eller service.

Utlåtande från läkare och eller från psykolog, arbetsterapeut eller fysioterapeut behövs för att kunna bevilja insatsen. Den enskilde begär själv skriftliga utlåtanden från arbetsförmedling och från lämplig funktion inom hälso- och sjukvården.

Boendestöd

Syftet med boendestöd är att den enskilde ska bli självständig och delta i samhällslivet. Det innebär att handläggaren ska utreda hur stödet ska ge förutsättningar till att utvecklas till så hög grad av självständighet som möjligt.

Boendestöd kan beviljas till personer 18-65 år i ordinärt boende med psykisk funktionsnedsättning eller lindrig utvecklingsstörning, eventuellt i kombination med andra funktionsnedsättningar. En person har en psykisk funktionsnedsättning om hen har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden, och att dessa begränsningar har funnits, eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning¹⁶. Boendestöd riktar sig också till personer som har behov av den specifika kompetens som verksamheten besitter om målgrupperna¹⁷.

Lindrig utvecklingsstörning är en diagnos som utreds och fastställs genom psykologisk testning. Det är en intellektuell funktionsnedsättning som uppstått före 16 års ålder som beroende på grad och miljö utgör ett hinder i vardagen.

Boendestöd grundar sig i ett läkarutlåtande som styrker målgruppstillhörighet. Den enskilde begär själv att få utlåtanden. Även utlåtande från till exempel psykolog, arbetsterapeut eller fysioterapeut kan vara aktuellt.

¹⁵ En person har en psykisk funktionsnedsättning om hon eller han, har väsentliga svårigheter med att utföra aktiviteter på viktiga livsområden, och att dessa begränsningar har funnits, eller kan antas komma att bestå under en längre tid. Svårigheterna ska vara en konsekvens av psykisk störning.

¹⁶ Målgrupp som nationell psykiatrisamordning definierat, hämtat från slutbetänkande SOU 2006:100, sid 33.

¹⁷ Boendestöd riktar sig inte till personer med enbart psykisk ohälsa

För de personer som behöver stöd för att bryta isolering eller med sociala insatser ska dessa i första hand tillgodoses genom boendestödets gruppverksamhet, som en väg mot att bli mer självständig.

Boendestöd kan beviljas till de som har olika typer av boenden som till exempel tillfälliga boenden, vandrarhem, husvagn eller liknande.

Hemtjänst eller boendestöd?

Hemtjänst är grunden och riktar sig inte till specificerade målgrupper. Boendestöd beviljas till ovan beskriven målgrupp som har fokus på att bli självständiga.

Hemtjänst beviljas till personer med psykisk funktionsnedsättning och lindrig utvecklingsstörning som behöver aktiv hjälp, vilket kan handla om serviceinsatser och eller hjälp med personlig vård.

För de personer som vill och klarar att ha stöd från båda verksamheterna kan det vara ett alternativ när man behöver aktiv hjälp inom vissa områden och stöd för att utvecklas inom andra områden. Stödet kan förändras över tid och gå över till att bli alltmer aktivt stöd eller mindre aktivt stöd.

Korttidsboende

Att bo på flera ställen kan skapa oro och förvirring hos personer med demenssjukdom. Därför är korttidsboende en insats som bör användas sparsamt. Om möjligt ska andra insatser i hemmet erbjudas en person med demenssjukdom, såsom exempelvis hemtjänst, avlösning och dagverksamhet.

Regelbundet återkommande korttidsboende

Regelbundet återkommande korttidsboende kan vara aktuellt när en närstående vårdar den enskilde och behöver avlastning. Det ska bidra till att den enskilde kan bo kvar hemma i sitt ordinära boende längre än vad som annars hade varit möjligt. Insatsen innebär att den enskilde bor hemma kompletterat med regelbundet återkommande perioder på korttidsboende. Perioderna är fastställda enligt nedan

- två veckor på korttidsboende och fyra veckor hemma
- två veckor på korttidsboende och två veckor hemma

Gästrum

På det särskilda boendet S:t Persgatan 134 finns ett gästrum som är en form av avlösning - gästplats. Den enskilde kan beviljas ett beslut om avlösning - gästplats. En förutsättning för detta är att de hälso- och sjukvårdsinsatser som den enskilde behöver är förberedda. Vid behov av större hälso- och sjukvårdsinsatser kan en annan form av korttidsboende vara att föredra.

Tillfälligt ersatt stöd och omsorg från närstående

När en närstående som står för hela eller delar av vården och omsorgen tillfälligt inte kan ge detta stöd kan behov av korttidsboende uppstå för den som får omsorgen. Det kan till exempel bli aktuellt för att den närstående ska kunna få rekreation, resa bort eller om hen blir inlagd på sjukhus – om

hemtjänstinsatser inte bedöms vara tillräckliga för att tillgodose den enskildes behov.

I avvaktan på lösning av ordinarie bostadssituation

Ibland är det inte praktiskt möjligt att flytta hem direkt efter en sjukhusvistelse till följd av förändring i den enskildes fysiska förmåga. En del hinder kan lösas tillfälligt med hjälpmedel¹⁸. För att få korttidsboende beviljat under väntan på bostadsanpassning kan det handla om att den enskilde inte kan få den vård och omsorg i hemmet som hen har behov av med de hjälpmedel och den personal som behövs.

Vård i livets slutskede

Vård i livets slutskede¹⁹ sker vanligen i den enskildes hem. Om den enskilde trots omfattande hemtjänst- och hemsjukvårdsinsatser inte känner sig trygg med den vård och omsorg som ges i hemmet kan korttidsboende bli aktuellt i livets slutskede.

Korttidsboende utöver ovanstående kriterier

Utöver ovanstående kriterier finns ytterligare situationer där korttidsboende kan beviljas. Det handlar om en helhetsbedömning av handläggaren där det framgår att den enskildes behov av vård och omsorg är så komplext att det tillfälligt inte kan tillgodoses i det ordinarie boendet. Enskilda individer återhämtar sig dock bäst i den invanda miljön som finns i det egna hemmet.

Korttidsboende i särskilt boende

Det kan bli aktuellt med att provbo i särskilt boende för den enskilde, om den enskilde bedöms ha behov av särskilt boende men inte vet om hen vill flytta.

Särskilt boende²⁰

Först ska hemtjänst i det ordinarie boendet ha prövats innan särskilt boende är aktuellt. Kan den enskilde flytta till ett annat ordinarie boende med bättre fysisk utformning och på så sätt få sitt behov av tillsyn, omvårdnad, säkerhet och trygghet tillgodosatt, föreligger inte skäl för att flytta till särskilt boende.

Myndighetsutövningen följer aktuell rättspraxis vid bedömning av särskilt boende. Särskilt boende kan beviljas när den enskilde har behov

- som inte kan tillgodoses genom stöd i det egna hemmet såsom hemtjänst, boendestöd, anhöriginsatser, ledsagning, tillgång till dagverksamhet eller när återkommande korttidsboende inte är tillräckligt
- av omfattande personlig vård, och eller oförutsägbara och täta insatser
- närhet till personal dygnet runt

¹⁸ Hjälpmedel kan till exempel handla om en mobil toalett.

¹⁹ Här avses vård i livets slutskede som sker efter att läkare har gjort en så kallad brytpunktsbedömning, det vill säga vården ändrar inriktning från att förlänga liv till att bibehålla livskvalitet.

²⁰ Samlingsnamn för särskilt boende utan speciell inriktning, särskilt boende för personer med demenssjukdom och Bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning

- som är kopplade till åldrande, sjukdom eller funktionsnedsättning. Det kan handla om demenssjukdom, fysiska eller psykiska besvär eller när tryggheten inte kan uppfyllas trots andra stödinsatser.

Ibland kan det vara svårt för en person att veta om den vill flytta till ett särskilt boende. Situationen kan uppkomma när personen har nedsatt beslutsförmåga. När den enskilde har behov av särskilt boende kan denne under en begränsad tid få pröva att bo i särskilt boende för att se om personen trivs. Den enskilde får själv möblera bostaden. Personen får sedan bo kvar i lägenheten om så önskas.

Parboende

Rätten till parboende inträder när den ena maken, make eller sambon får ett beslut om särskilt boende²¹. Parbo kan den som är över 65 år och make, maka, eller sambo göra.

Om båda makarna eller samborna är i behov av särskilt boende har de rätt till parboende enligt 2 kap. 2 § Socialtjänstförordningen (SoF). Om paret vill utnyttja möjligheten ska båda begära att få bo på samma särskilda boende.

Handläggaren ska utreda om paret varaktigt har sammanbott och om båda makarna eller samborna vill fortsätta att bo tillsammans i det särskilda boendet.

Båda parter behöver var för sig få möjlighet att ta ställning till om de vill bo tillsammans i ett särskilt boende. Ett enskilt samtal med kurator för den som inte har behov av särskilt boende ingår i utredningen innan denne bestämmer sig definitivt om hen vill flytta med. Även den som har behov av särskilt boende kan ibland behöva erbjudas samtal med kurator.

Om endast anhöriga eller en i paret vill ha parboende, finns inte förutsättningarna för att en ansökan om medboende ska bifallas.

Om den medboende ansöker om särskilt boende handläggs detta som när personen bor i ordinärt boende. Om den medboende beviljas särskilt boende kan hen bo kvar i sin lägenhet med beslut om särskilt boende.

4.3 Besluta om bistånd

Beslutet ska ge svar på ansökan och det ska framgå vilka behov som ska tillgodoses och det stöd som personen har beviljats. Alla beslut ska vara tidsbegränsade på högst ett år om det inte är uppenbart olämpligt.

Hur detaljerat ett beslut ska vara beror på vilken typ av beslut det är, det kan vara utformat så att det ger utrymme till att anpassa stödet om den enskildes behov varierar mellan olika dagar. Beslutet utgör grunden för ett uppdrag till utföraren. Beslutets långvarighet och utformning ska även avspegla de resurser den enskilde har samt den möjliga utvecklingspotential mot ökad självständighet som finns.

²¹ I SoL 4 kapitlet 1 c § benämns parboende som "att kunna sammanbo med make eller sambo".

Beslut som inte verkställs inom tre månader på grund av att den enskilde inte tar emot stödet följs upp, omprövas eller avslutas. Innan uppföljningen ska verksamheten redogöra för hur det motiverande arbetet utförts av utföraren och ställning tas till när det är lämpligt för uppföljning. Den enskilde får göra en ny ansökan när det är aktuellt om insatsen avslutas.

Myndighetsutövningen har ansvar för att följa upp innan beslutet upphör att gälla.

4.3.1 Sammanvägd bedömning

Av beslutet ska det framgå vad som har beslutats samt enligt vilket lagrum beslutet är fattat och ska innehålla en beslutsmotivering för att den enskilde bättre ska kunna förstå varför ett visst beslut är fattat. Utredningen i sin helhet ska alltid kommuniceras med den enskilde.

Ett beslut kan vara bifall, delavslag eller avslag på ansökan. Vid avslagsbeslut ska det framgå vad tillgodoses på ett annat sätt är i den aktuella situationen.

Den enskilde underrättas skriftligt om beslutet efter menprövning, oavsett om den enskilde begär det eller inte. Myndighetsutövningen överväger om det finns fler parter som ska underrättas, vilket kan vara aktuellt om beslutet rör barn.

Lägenhet med stödkontrakt

När den enskilde är aktuell på vård- och omsorgskontoret och har någon beviljad insats, är över 21 år, har sökt lägenhet en längre tid som kan redovisas och alla andra möjligheter till en bostad är uttömda kan insatsen vara aktuell. Den enskilde ska fortsatt vara motiverad att ta emot det stöd som vård- och omsorgskontoret anser behövs.

Vid bifall till insatsen beviljas bistånd enligt 4 kapitlet 1 § SoL, stöd till bostadsanskaffning. Om det inte föreligger rätt till bistånd avslås ansökan med motivering att den enskilde inte tillhör målgruppen.

Daglig verksamhet

Personen beviljas halv- eller heltid. Heltid är 35 timmar i veckan och halvtid är 17-20 timmar i veckan. Den enskilde kan som minst beviljas 7 timmar i veckan. Vid förändring av omfattning fattas ett nytt beslut.

Boendestöd

Boendestöd beslutas om 1 år i taget, med maximalt 50 timmar i månaden. Då omprövas omfattning och behov av stöd, eftersom det kan skifta över tid för att nå målet. Beslutet anges i nivå 1-5 enligt följande²²

1. 1-5 timmar
2. 6-15 timmar
3. 16-25 timmar
4. 26-35 timmar
5. 36-50 timmar

²² Gränsen mellan nivåerna är plus minus 2 timmar

Korttidsboende

Grunden är att korttidsboende beslutas om 3 veckor i taget.

Regelbundet återkommande korttidsboende kan beviljas som mest så att den enskilde bor hemma i sin ordinarie bostad minst halva tiden.

Beslut om korttidsboende i avvaktan på lösning av ordinarie bostadssituation ska ha direkt koppling till hur lång tid det tar att åtgärda de hinder som gör att den enskilde inte kan komma hem till sin bostad eller hur lång tid det tar för den enskilde att skaffa en annan bostad. När hindret är åtgärdat upphör grund för beslut om korttidsboende.

Om den enskilde överklagar avslagsbeslut får hen återgå hem i väntan på förvaltningsrättens beslut.

Särskilt boende

För att kunna få beslut om särskilt boende ska hemtjänst i det ordinära boendet först ha prövats. Beslut om särskilt boende innefattar två beslut. Ett beslut avser bostaden, det andra beslutet avser stödinsatserna.

Personen erbjuds särskilt boende i Norrköpings kommun oavsett var i kommunen personen bor. Den enskilde kan när som helst välja att flytta tillbaka till ett ordinärt boende.

Parboende

Beslutet om medboende ställs till den biståndsberättigade och fattas enligt 4 kap. 1 och 1 c §§ SoL. När makar, sambor eller registrerade partners beviljas särskilt boende båda två ska det framgå i besluten att de beviljas att bo tillsammans om det ingår i bådans ansökningar.

I samband med att ansökan bifalls om medboende ska handläggaren ta reda på hur paret vill att beslutet ska genomföras för att de ska ha upplevelsen av att bo tillsammans. Informationen är viktig för att sedan kunna ta reda på vilket särskilt boende paret kan beredas lägenhet.

Den medboende kan få ett beslut om provboende innan denne bestämmer sig definitivt om hen vill flytta till ett särskilt boende. Provboende beviljas som längst i tre veckor.

4.3.2 Om beslutet går den enskilde emot

Går beslutet den enskilde emot ska underrättelsen skickas som rekommenderat brev med mottagningsbevis tillsammans med information om hur beslutet kan överklagas. Förenklad delgivning kan användas om den enskilde fått information på förhand om detta.

Förbehåll

Beslutet ska alltid innehålla ett förbehåll om att beslutet kommer återkallas när den enskilde inte längre har behov av insatsen eller har lämnat oriktiga uppgifter.

4.4 Utforma uppdrag

Verksamheten som ska utföra stödet ska ha ett uppdrag att utgå från innan verkställigheten påbörjas²³. Ett uppdragsdokument är utformat utifrån vad som framgår i utredningen och tillhörande beslut. Uppdraget är grunden till hur verksamheten ska utföra insatserna.

Lägenhet med stödkontrakt

En beställning görs av myndighetsutövningen till bostadshandläggare på Bostadssamordningen.

Beställningen innehåller uppgifter kring tidigare vräkningshistorik, skulder till hyresvärdar, försörjning, andra pågående insatser, önskemål och eller behov av anpassning av lägenhet.

Beslutet verkställs när inflyttning för den enskilde sker i enlighet med hyresavtal och individuella tilläggsbestämmelser.

Hemtjänst

I samband med att ett beslut fattas om hemtjänst i ordinärt boende informerar myndighetsutövningen den enskilde om möjligheten att välja utförare. De lämnar information om de utförare som finns så att den enskilde kan välja vem som ska utföra stödet.

Särskilt boende

Om personen tackar ja till att flytta till det erbjudna boendet men fortfarande önskar byta till ett annat boende noteras önskemålet och ett erbjudande ges så snart det är möjligt.

När den enskilde får ett skäligt erbjudande om särskilt boende och tackar nej görs en uppföljning av beslutet. Om den enskilde vistas på korttidsboende och tackar nej till erbjudet särskilt boende, får personen gå hem till sitt ordinära boende efter uppföljningen. Beslutet om särskilt boende avslutas om erbjudandet var skäligt och den enskilde kan ansöka på nytt när den enskilde vill. En uppföljning innebär att ta reda på om det finns andra insatser som den enskilde behöver istället.

4.4.1 Eget val inom hemtjänsten

Myndighetsutövningen ska lämna saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig information till den enskilde om valbara utförare²⁴.

Myndighetsutövningen informerar sedan utföraren om att den har blivit vald av den enskilde och lämnar ett skriftligt uppdragsdokument.

²³ Hemgångsteamet kan ge stöd utan uppdrag i ett inledningsskede

²⁴ Lagen om valfrihet (LOV) kapitel 9 1§

4.5 Följa upp beslut

Myndighetsutövningen ska följa upp alla beslutade insatser en gång per år eller när behoven hos personen har förändrats, synpunkter och klagomål har framförts eller att omständigheterna i övrigt gör att en uppföljning är aktuell.

De gynnande beslut som inte är tidsbegränsade, är extra viktiga att följa upp. Dessa kan bara ändras så länge omständigheterna vid beslutets fattande ändrats, eller att den enskilde själv vill ändra beslutet.

Nedanstående förtydligande av uppföljningsintervall ska ses som ett riktmärke.

- uppföljning första gången av barn och vuxna personers beviljade insatser ska ske inom två månader
- vuxna personers alla beviljade insatser följs upp en gång per år
- barns alla beviljade insatser följs upp var sjätte månad, även om beslutet är längre
- insatser som beviljats efter en sjukhusvistelse följs upp efter två veckor
- provboende och inflyttning till särskilt boende följs upp efter 4-8 veckor.

Om den enskilde även har stöd enligt LSS, följs dessa insatser upp vid samma tillfälle. Vid årlig uppföljning av daglig verksamhet ska det prövas om den enskilde kan gå vidare från daglig verksamhet till praktikplats, skyddat arbete eller anställning.

Boendestöd

En skriftlig rapportering görs av boendestödjare och brukare tillsammans med 1-3 månaders regelbundenhet om hur arbetet fortlöper som handläggaren tar ställning till om en uppföljning behöver göras.

Om den enskilde inte tar emot stödet, eller vill pausa insatser avslutas dessa och den enskilde får ansöka på nytt när den enskilde vill ha insatsen. Innan insatsen avslutas, ska det utredas varför den enskilde inte tar emot stödet eller vill pausa insatsen. Det ska också framgå hur boendestöd arbetat för att motivera den enskilde till att ta emot stödet.

Korttidsboende

Den enskildes vård- och omsorgsbehov kan förändras under korttidsvistelsen. Om den enskilde ansöker om särskilt boende och bedöms ha rätt till det, fortsätter vistelsen på korttidsboende till dess att ett särskilt boende erbjuds. Tackar den enskilde nej till första erbjudandet, får den enskilde gå hem till sitt ordinära boende i väntan på nytt erbjudande.

Om den enskilde är på korttidsboende men hamnar på sjukhus, läs vidare under stycket "Behålla plats på korttidsboende vid vistelse på sjukhus?" om vad som gäller kring eventuellt fortsatt behov av korttidsboende.

4.5.1 Beslut som inte kan verkställas

Beslut som inte kan verkställas inom rimlig tid ska följas upp inom tre månader har gått, om det finns andra sätt att lösa det aktuella behovet eller om beslutet kan avslutas. Icke verkställda beslut ska följas upp var tredje månad fram till dess att beslutet är verkställt eller avslutat. Det innebär att utreda om den enskilde behöver något annat under tiden.

4.6 Myndighetsutövning och ansvarsfördelning mellan kommuner enligt SoL

För de flesta personer är bosättnings- och vistelsekommunen en och samma kommun. Bosättningskommunen ansvarar för stöd- och hjälpinsatser till den enskilde oavsett om hen vistas i bosättningskommunen eller tillfälligt i en annan kommun. Ansvaret omfattar att utreda behov, besluta, verkställa och finansiera de stöd och hjälpinsatser som den enskilde behöver. Detta ansvar gäller även om behovet av bistånd endast föreligger när den enskilde vistas i vistelsekommunen.

Den enskilde avgör själv vilken kommun som är bosättningskommun när

- den enskilde har en starkare anknytning till en annan kommun än den kommun hen är stadigvarande bosatt i
- den enskilde saknar stadigvarande bostad, oavsett om den är folkbokförd där eller inte.

En vistelse i en annan kommun kan leda till att bosättningskommunen ändras, beroende på den enskildes avsikter. En kommun som anser att ett ärende ska flyttas över ska begära det hos den andra kommunen. Ärendet flyttas då över om den enskilde har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt. En begäran ska vara skriftlig. Den andra kommunen ska skriftligen och utan dröjsmål meddela sin inställning.

4.6.1 Akuta situationer

Situationer kan uppstå oväntat och oförutsett och då har vistelsekommunen ansvar för utredning, beslut, verkställighet och kostnader för de insatser som behövs omedelbart. Praxis har utvecklats för hur akuta situationer bör tolkas. Vilka insatser som kan komma ifråga beror på förhållandena i det enskilda fallet.

4.6.2 Oklart vem som är ansvarig

Om det är oklart vilken kommun som är ansvarig för den enskilde är det alltid vistelsekommunen som ansvarar för stöd- och hjälpinsatser. Det kan handla både om akuta insatser och andra insatser. Först när det är klarlagt att en annan kommun har ansvar, begränsas vistelsekommunens ansvar.

4.6.3 I vissa fall ska vistelsekommunen bistå bosättningskommunen

När personer till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver tillfälligt insatser i en annan kommun än bosättningskommunen, ska vistelsekommunen bistå bosättningskommunen med utredning och att verkställa

beslut vid begäran. Verkställighet gäller upp till sex månader. Över sex månader är det bosättningskommunen som ansvarar för det.

I de flesta fall kan den enskilde ta med sitt beslut och den kostnad som det innebär till vistelsekommunen. Någon möjlighet att överklaga beslutet finns då inte. När den enskilde kan behöva delvis annat stöd i en annan omgivning och miljö, som till exempel i sommarstugan, ska vistelsekommunen bistå med utredning när bosättningskommunen begär det.

Vistelsekommunen ska verkställa ett beslut om bosättningskommunen begär det, genom att utföra insatsen själv genom att teckna ett avtal.

När bosättningskommunen har begärt verkställighet enligt ovan ska bosättningskommunen ersätta vistelsekommunen för verkställighetskostnaderna. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser.

4.6.4 Vid utförande av insatser till personer bosatta i annan kommun

När nämndens verksamheter utför planerade insatser tillfälligt till personer som är bosatta i en annan kommun ansvarar utföraren för att lämna underlag på utförda timmar för fakturering till ekonomienheten inom vård- och omsorgskontoret.

5. Livsområden den enskilde kan få stöd med

Insatserna enligt SoL ska utgå från den enskildes behov av stöd. Dessa behov kan beskrivas utifrån International Classification of Functioning, Disability and Healths (ICF) livsområden²⁵ och vara såväl hälso- och sjukvårds- som omsorgsinsatser. Den enskilde kan få stöd med vissa delar i en aktivitet²⁶, eller utfört utan att själv delta. Den enskilde kan enligt ICF ha olika grader av svårighet att genomföra en aktivitet enligt följande

- ingen svårighet
- lätt svårighet
- måttlig svårighet
- stor svårighet
- total svårighet

Känsla av trygghet är en emotionell funktion som räknas till känslö- och affektkomponenterna i tankeprocesserna enligt ICF. Det kan beskrivas om den enskilde har behov av stöd för att hen känner sig otrygg.

Nedan beskrivs de huvudsakliga behovsområdena:

5.1 Hemliv

Hemliv beskriver behov som handlar om att genomföra husliga och dagliga uppgifter som att skaffa mat, kläder och andra förnödenheter, hålla rent, reparera och ta hand om personliga ägodelar och andra hushållsföremål samt att hjälpa andra²⁷.

5.2 Personlig vård

Detta beskriver behov som handlar om egen personlig vård, att tvätta sig och torka sig själv, att ta hand om sin kropp, att klä sig, att äta och dricka och att sköta sin egen hälsa. Personlig vård benämns också som personlig omvårdnad. Här ingår munhygien, dusch och personlig hygien samt hjälp vid måltider.

5.3 Kommunikation

Kommunikation beskriver behov som handlar om allmänna och specifika drag i kommunikation genom språk och symboler och som innefattar att ta emot och förmedla budskap, att genomföra samtal och att använda olika kommunikationsmetoder och kommunikationshjälpmedel.

5.4 Förflyttning

Området beskriver behov som handlar om att röra sig genom att ändra kroppsställning eller att förflytta sig från en plats till en annan, att bära, flytta eller hantera föremål, att gå, springa eller klättra och att använda olika former av

²⁵ "Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa – kortversion" (Socialstyrelsen)

²⁶ Aktivitet enligt ICF är en persons genomförande av en uppgift eller handling

²⁷ Med att hjälpa andra menas att hjälpa andra familjemedlemmar i hushållet med det som ingår i de olika livsområdena

transportmedel. En person som behöver stöd med förflyttning kan behöva det både i och utanför hemmet.

5.5 Mellanmänskliga interaktioner och relationer

Området beskriver behov som handlar om att genomföra de handlingar och uppgifter som behövs för grundläggande och sammansatta interaktioner med människor på ett i sammanhanget lämpligt och socialt sätt.

När den enskilde exempelvis behöver stöd med att hålla kontakten med närstående rör det detta område.

5.6 Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv

Området beskriver behov som handlar om de handlingar och uppgifter som krävs för att engagera sig i ett organiserat socialt liv utanför familjen, i samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv.

När den enskilde exempelvis vill delta på träffpunkt, i föreningsliv, gå till biblioteket eller kyrkan, omfattas dessa behov av detta område. En förutsättning för att kunna genomföra detta är att den enskilde själv kan förflytta sig, eller får stöd med det.

5.7 Lärande och att tillämpa kunskap

Detta beskriver behov som handlar om lärande, tillämpning av kunskap som är inlärd, tänkande, problemlösning och beslutsfattande.

5.8 Allmänna uppgifter och krav

Området beskriver behov som handlar om allmänna aspekter på att genomföra enstaka eller mångfaldiga uppgifter, organisera arbetsgång och hantera stress. Ett exempel på det är att beräkna tid och göra upp planer för olika aktiviteter.

5.9 Utbildning, arbete, sysselsättning och ekonomiskt liv

Området handlar om att engagera sig och utföra sådana uppgifter och handlingar som krävs vid utbildning, arbete, anställning och ekonomiska transaktioner. Att ha en legal företrädare kan vara aktuellt för den enskilde och det inryms inom detta område.

5.10 Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående

En omgivningsfaktor är ”personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående”. Det handlar om när den enskilde behöver stöd som syftar till att avlasta en anhörig. Det handlar vanligen om stöd i form av återkommande korttidsboende, avlösning i hemmet eller gästplats.

6. Utförare - utgångspunkter för insatser

Alla beslut ska verkställas omgående. Det innebär att beslut som omfattar basala behov såsom exempelvis personlig vård och mat ska verkställas senast inom 24 timmar.

Utgångspunkten är att utföraren aktivt ska motivera den enskilde till att ta emot stöd. Utföraren har ett långtgående ansvar att verkställa beslutet. Om beslutet inte kan verkställas på grund av att den enskilde inte vill ta emot stödet ska myndighetsutövningen meddelas som följer upp beslutet. Det ska då också framgå hur utföraren har arbetat för att motivera den enskilde till att ta emot stödet.

Alla uppdrag från myndighetsutövning till kommunala och privata utförare ska vara skriftliga innan de kan verkställas. Utföraren planerar tillsammans med den enskilde hur och när insatsen ska utföras för att nå målet i en genomförandeplan.

Enheten ska kontakta myndighetsutövningen när den enskilde har förändrade behov om den enskilde inte kan ta kontakten själv²⁸.

Insatser ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Den enskildes stöd ska bidra till att återfå eller bibehålla förmågor genom ett rehabiliterande förhållnings- och arbetssätt. De ska ges utifrån ett stödjande synsätt och den enskilde ska medverka i utförandet så långt det är möjligt. Utgångspunkten i utförandet av insatsen är att det ska leda till skälig levnadsnivå.

Insatser kan ges till personer som i kombination med sina stödbehov även har riskbruk, missbruk eller annat riskbeteende. Behöver den enskilde stöd eller behandling kring missbruk ansvarar socialkontoret för dessa insatser.

6.1 Kontaktmannaskap

Alla personer som har en beviljad insats enligt SoL ska erbjudas en kontaktman, den som utses är en medarbetare i arbetsgruppen.

Syftet med kontaktmannaskap är att den enskilde har en särskilt utsedd person att vända sig till i första hand. Kontaktmannen har ansvar för att lyfta fram den enskilde så att alla medarbetare kan

- bemöta den enskilde med respekt
- ge den enskilde verkligt inflytande på insatsernas utformning och genomförande
- se till att den enskilde får sina behov tillgodosedda
- ge den enskilde kontinuitet i utförandet
- få den enskilde att känna trygghet

²⁸ Rutin gällande överrapportering av förändrade behov mellan myndighetsutövningen och hemtjänstutförare

Ansvarig för enheten ska se till att den enskilde har en kontaktman. I en del verksamheter kan det finnas skäl till ytterligare en kontaktman. Kontaktmannen ska vara utsedd i samband med att insatsen startar. Vid kontaktmannens frånvaro, exempelvis semester eller sjukdom, ska en ersättare utses. Ansvarig för enheten ansvarar för att följa upp hur kontaktmannaskapet fungerar för den enskilde. Den enskilde har rätt att få byta kontaktman.

I samband med att insatsen startar kontaktar kontaktmannen den enskilde, legal företrädare såsom vårdnadshavare, god man eller förvaltare och närstående. Här påbörjas arbetet för att klargöra roller och ansvarsfördelning, så att en god relation inleds.

Verksamheten ska upprätta en skriftlig rutin för vad som ingår i kontaktmannens ansvar. Rutinen ska kommuniceras med den enskilde, deras närstående och legala företrädare förslagsvis via brukarråd, husmöten, anhörigträffar el. liknande. Många missförstånd kan undvikas genom tydlig information.

6.1.1 Områden som kan ingå i kontaktmannaskap

Nedanstående punkter är exempel på vad som kan vara aktuella områden att ta med i kontaktmannaskap. Ansvar och rollfördelning kring

- mottagande av ny person
- genomförandeplan
- hur kunskap ska förmedlas vidare till övrig personal kring den enskildes utformning av stödet
- överenskommelse kring överföring av information
- stödja upprätthållandet av kontakter med legal företrädare och anhöriga
- stödja den enskilde i kontakter, till exempel dagverksamhet eller hälso- och sjukvårdspersonal
- stödja den enskilde i samhällskontakter
- hantering av den enskildes egna medel

6.2 Hälso- och sjukvård

Personer som bor i ordinärt boende och som har behov av hälso-och sjukvårdsinsatser i bostaden och inte kan ta sig till vårdcentralen/mottagningen ska, enligt tröskelprincipen, erhålla hälso-och sjukvård från kommunen. Medarbetare som bedömts reellt kompetent kan utföra hälso- och sjukvårdsinsatser genom delegering av leg hälso-och sjukvårdspersonal. Delegering kan ges till medarbetaren efter godkännande av ansvarig chef samt efter att medarbetaren genomgått utbildning. Hälso-och sjukvårdsinsatser utförs i samband med att andra planerade insatser ges. Det kan även handla om arbetstekniska hjälpmedel, personligt förskrivna som ska tränas in för att förbättra, förebygga och kompensera i vardagen.

Personalen ska utifrån ett rehabiliterande förhållningssätt uppmuntra och stödja den enskilda till egen problemlösning och eget handlande. Med stöd av arbetsterapeut eller fysioterapeut kan specifika mål upprättas för att uppnå självständighet och meningsfullhet i vardagen.

Insatser enligt SoL där hälso- och sjukvård till och med nivån sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut ingår är

- korttidsboende
- särskilt boende och bostad med särskild service
- under vistelsen i dagverksamhet och daglig verksamhet

För mer information se vidare i direktiv och instruktioner för hälso- och sjukvård. För rehabilitering, se vidare i Handbok för rehabiliteringsprocessen.

Parboende i särskilt boende

Den medboende omfattas inte av kommunens ansvar i särskilt boende kring hälso- och sjukvårdsinsatser. När den medboende behöver hälso- och sjukvårdsinsatser hanteras det på samma sätt som i ordinärt boende. Detta innebär att den som har behov av hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet får insatser av Region Östergötland om personen kan ta sig till vårdcentral eller sjukhusmottagning och annars är det kommunen som tillgodoser hälso- och sjukvårdsinsatserna. En medboende som har behov av att få hälso- och sjukvårdsinsatser utförda i hemmet får dessa utförda av medarbetare²⁹ i det särskilda boendet.

6.2.1 Egenvård med hjälp av annan

Medarbetare hjälper ibland till med egenvård. Bedömning om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård görs av legitimerad yrkesutövare inom sitt ansvarsområde. Om den enskilde behöver hjälp i samband med egenvården kan hen ansöka om det. Myndighetsutövningen behöver ta del av egenvårdsplanen för att kunna fatta ett beslut.

Innan egenvården börjar utföras ska en läkare eller legitimerad yrkesutövare inom sitt ansvarsområde³⁰ ha gjort en egenvårdsbedömning och upprättat en egenvårdsplanering. Planeringen ska ha gjorts av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal i samråd med den enskilde och den chef som ska tillhandahålla personal för egenvården. Se vidare ”Samverkansrutin i Östra Östergötland kring egenvård”.

²⁹ Med medarbetare avses här såväl omvårdnadspersonal som genom anvisning eller delegering utför hälso- och sjukvårdsarbetsuppgifter och legitimerad personal till och med sjuksköterskenivå.

³⁰ Läkare när det gäller läkemedelshantering, legitimerad yrkesutövare inom sitt ansvarsområde för övriga insatser

6.3 Hemtjänst

Hemtjänst beviljas enligt 4 kapitlet 1 § socialtjänstlagen (SoL) om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Syftet med hemtjänst är att underlätta den dagliga livsföringen för enskilda personer. Hemtjänst gör det möjligt att bo kvar i det egna hemmet även med omfattande vård- och omsorgsbehov.

Hemtjänst kan ges till personer oavsett ålder som har behov kopplade till åldrande, sjukdom eller funktionsnedsättning. Stödet kan handla både om serviceinsatser och om personlig vård.

Hemtjänst utförs under dygnets alla timmar, alla dagar på året. För att känna sig trygg hemma efter en sjukhusvistelse finns ett särskilt hemgångsteam infört som komplement till ordinarie hemtjänst och hemsjukvård. Detta innebär en förstärkning av vården och omsorgen i hemmet för att skapa säkerhet, trygghet och kunna ge rehabilitering i hemmet. En individuell behovsprövning genomförs av handläggare när den enskilde ska få stöd av hemgångsteamet.

Hemtjänst kan kombineras med andra insatser, såsom exempelvis dagverksamhet och regelbundet återkommande korttidsboende.

Den enskilde ska så långt det vara möjligt kunna välja när och hur hemtjänsten ska ges. Den enskilde avgör hur eventuella kontakter med närstående ska vara.

6.3.1 När behovet av hemtjänst plötsligt uppstår eller förändras

Ibland uppstår behov av hemtjänstinsatser plötsligt hos både personer som inte tidigare har haft hemtjänst och hos dem som plötsligt behöver mer stöd³¹. Det kan handla om att en närstående själv blir sjuk som annars är den som ger vård och omsorg. Behovet kan uppstå när som helst under dygnet alla veckans dagar.

Biträdande enhetschefer bistår under kvällar, helger och nätter med att

- bedöma om akuta och eller tillfälliga insatser behöver sättas in i avvaktan på att handläggare gör en behovsbedömning
- ta emot och ge information
- öppna en journal när den enskilde inte haft hemtjänst tidigare

Myndighetsutövningen får nästkommande vardag information från biträdande enhetschefer och påbörjar därefter sin behovsbedömning.

När utföraren utökar insatser

Utföraren ansvarar för att tillgodose förändrade behov som inte omfattas av den enskildes beslut.

³¹ Rutin gällande överrapportering av förändrade behov mellan myndighetsutövningen och hemtjänstutförare” under styckena Förändring av den enskildes behov som är brådskande - pågående ärenden, Oförutsedda behov under en begränsad period - pågående ärenden och När behov uppstår plötsligt – nya ärenden

Ibland uppstår plötsligt oförutsedda behov hos den enskilde i form av tillfälligt utökade insatser vid till exempel feber, magsjuka eller dylikt. Utförarens personal ska då utföra mer åt den enskilde. Den ska ges utan föregående biståndsbedömning. Kvarstår behovet efter 3 dagar ansöker den enskilde om utökade insatser hos myndighetsutövningen. Om myndighetsutövningen beviljar mer tid beviljas det från fjärde dagen med oförutsedda behov. Om behovet bedöms vara tillfälligt fattas beslut om tidsbegränsade insatser. Om behovet bedöms vara varaktigt fattas ett nytt beslut.

Utföraren ska omedelbart meddela myndighetsutövningen om

- den enskildes hälsa och behov förändras
- den enskilde avlidit
- den enskilde blivit inlagd på sjukhus

6.3.2 Vanliga insatser

I detta avsnitt beskrivs innehållet, förutsättningar och omfattning i de insatser som vanligen beviljas inom ramen för hemtjänst. Det är alltid den enskildes behov som styr. Den enskilde får vård och omsorg utifrån sitt beslut där graden av svårighet att genomföra en aktivitet också har tydliggjorts. Alla delmoment i en insats är inte säkert att den enskilde får hjälp med, det beror på hur mycket den enskilde klarar att göra själv.

Den enskilde kan vara beviljad allt ifrån någon insats i månaden till att ha vård, stöd och omsorg under alla dygnets timmar.

Trygghetslarm

Syftet med trygghetslarm är att den enskilde ska kunna få stöd i akuta situationer så att den enskilde känner sig trygg i sitt hem genom att kunna påkalla hjälp hela dygnet. Akuta situationer är oförutsedda händelser som inte kan tillgodoses med beviljade och planerade insatser. Stödet som ges är ofta personlig vård, men det kan även vara stöd inom andra områden.

Trygghetslarm kan installeras på vardagar och helger.

För att verksamheten ska kunna komma in och hjälpa den enskilde krävs en nyckel till den enskildes bostad. Att infinna sig hos den enskilde och åtgärda larm ska ske så fort som möjligt.

Utförarna ska ha en plan för hur larmteamet och de kommunala hemtjänstutförarna säkrar upp om trygghetslarmet eller den centrala larmmottagaren slutar att fungera.

När larmfrekvensen förändras för den enskilde kan det vara ett tecken på ökade eller förändrade behov av insatser. Den utförare som identifierar det ska då kontakta myndighetsutövningen för att de ska kunna följa upp de insatser den enskilde har.

Serviceinsatser

Serviceinsatser innefattar praktisk hjälp. Serviceinsatser planeras på förhand till den enskilde. När den planerade insatsen infaller en helgdag under måndag till fredag utförs insatsen ändå eller flyttas till en annan dag.

Inköp

Den enskilde kan få stöd med regelbundet återkommande inköp av dagligvaror. Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få inköp av dagligvaror utfört en timma³² en gång i veckan. Den enskildes möjligheter att själv utföra inköpen, till exempel genom distansköp eller genom att nyttja färdtjänst ska beaktas.

Insatsen kan innefatta att

- planera veckans måltider
- skriva en inköpslista
- plocka in varor i skåp

Inköp av dagligvaror kan ske via internethandel eller i butik. Vid internethandel registreras den enskildes beställning via internet och varorna kommer sedan hem till den enskilde³³. Om den enskilde ska följa med vid inköp ska det framgå av beslutet.

Uträtta ärenden

När det framgår av beslutet kan den enskilde få stöd med att uträtta ärenden. Ärenden kan handla om att posta brev, uträtta apoteksärenden, handla kläder och andra inköp, eller uträtta ärenden i annan specialaffär. Om den enskilde ska följa med för att uträtta ärenden ska det framgå av beslutet.

Städning

Städning innefattar vanligen hall, kök, sovrum, vardagsrum och badrum.

Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få städat varannan vecka.

Städning innefattar vanligen:

- golvvård, såsom dammsuga eller sopa golv och mattor, våttorka golv, vid behov torka av golvlister. Vid behov vädra mindre mattor vid några tillfällen per år.
- städning av kök, såsom att torka av diskbänk, spis, diskho och avlastningsytor. Vid behov torka ur och av kylskåp, köksskåp, köksmöbler, ugn och liknande samt att frosta av frys.
- städning av sovrum, vardagsrum och hall innefattar att dammtorka möbler, prydnadsföremål, tavlor, bordsytor och TV- och musikanläggning med mera.
- Städning av badrum, såsom att rengöra handfat, toalett, badkar eller dusch och eventuellt övrigt sanitetsporslin. Vid behov även avtorkning av badrumsskåp, handdukhängare och toalettpappershållare.

³² Inköp beviljas i dagsläget med en timme i veckan. Då ingår planering för inköpet, skriva inköpslista och vid behov hjälp med att plocka in varorna när de har kommit hem till brukaren.

³³ För personer som inte kan ha kreditkort ska hemtjänsten ordna inköp på annat sätt.

Alla ovanstående punkter genomförs vid varje tillfälle, men inte alla moment under varje punkt. Vid behov rengörs speglar, handtag, strömbrytare, dörrkarmar och fönsterbänkar med mera. Vid behov av fönstertvätt, ugnrensning, avfrostning av frys och liknande används den ordinarie tid som används för städning, några moment av städningen får då utgå eller utförs endast delvis.

Utöver städning rengör och plockar hemtjänsten hos den enskilde vid behov. Hemtjänsten utför inte saneringsstädning eller storstädningar.

Tvätt och klädvård

Tvätt och klädvård kan innebära tvätt av

- klädesplagg
- sängkläder och handdukar med mera
- handtvätt av enstaka plagg
- hänga upp tvätt
- torkning, strykning, mangling
- inplockning av tvätt

Tvätt och klädvård kan också innebära att bädda rent i sängen samt enklare klädvård som att putsa skor och sy i knappar.

Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få tvätt och klädvård utfört varannan vecka. Om den enskilde exempelvis har inkontinens, kan hen behöva hjälp med tvätt och klädvård oftare.

Mat och måltider

Norrköpings kommun har en Riktlinje för Norrköpings kommuns kostverksamhet, och vård- och omsorgskontoret har Riktlinjer för mat och måltider som är utgångspunkter för hur hemtjänsten hanterar mat och måltider.

Den enskilde kan få hjälp med att:

- tillreda frukost och kvällsmat
- värma mat i mikrovågsugn eller enklare rätt på spis eller ugn
- ta fram eller göra i ordning tillbehör (grönsaker, skala potatis, sylt med mera) och dryck till maten
- matdistribution
- förmiddags- och eftermiddagskaffe samt lättare nattmål

Matdistribution innebär att den enskilde får hem tillagade, portionsförpackade, kylda matportioner en gång per vecka³⁴. Den enskilde kan beviljas en lagad matportion per dag.

Vid behov kan den enskilde få hjälp med dukning och disk i samband med måltider.

³⁴ För personer som inte kan ha mat hemma förvarar hemtjänsten maten och distribuerar den en gång per dag.

Personer som har matdistribution kan som alternativ beviljas ”mat på träffpunkt”. ”Mat på träffpunkt” beviljas för att motverka social isolering och innebär att den enskilde går och äter på träffpunkt en del dagar och får matdistribution av kyld mat en del dagar. ”Mat på träffpunkt” innebär att den enskilde får ett mål mat per dag till samma kostnad oavsett var hen äter.

Ledsagning

Ledsagning är en insats som ska ge den enskilde möjligheten att ta sig till och från en aktivitet. Innan ledsagning beviljas ska alltid den enskildes möjligheter att själv genomföra aktiviteten utredas, till exempel genom att nyttja färdtjänst. I utredningen ska en bedömning framgå om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Ledsagning kan exempelvis beviljas för att den enskilde ska kunna gå till träffpunkten, frisören, träningslokal, uträtta bankärenden, eller kulturevenemang. Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få ledsagning till social aktivitet 1 gång i veckan. Vid regelbunden dagverksamhet eller besök på träffpunkt max 5 gånger i veckan.

Besök till vårdinrättning är utökad ledsagning och beviljas utöver det. Vid besök hos sjukvården har de ett ansvar för att ledsaga den enskilde när denne kommit fram till vårdinrättningen.

Telefonservice

Målet med insatsen är att den enskilde ska få social kontakt och känna sig trygg i hemmet genom att veta att en person från hemtjänsten hör av sig enligt överenskommelse. Hemtjänsten ska ha digitalt nyckellås till den som har telefonservice så att de kan komma in hos den enskilde om denne inte svarar i telefon på överenskommen tid³⁵.

Övrig praktisk hjälp

Den enskilde kan beviljas hjälp med att bädda och bädda upp sängen, vattna blommor, plocka ner saker från skåp, källsortera, bära ut sopor till källsortering, rengöra hjälpmedel som till exempel rullstol, ta in tidningen och liknande.

Den som inte själv kan ta ut sopor, torka av en kladdig diskbänk, torka upp spill som har uppstått till exempel i badrummet eller på grund av smutsiga rullstolshjul kan få ”oplanerad” hjälp med detta i samband med andra inplanerade insatser. För personer som har återkommande behov av denna typ av insatser så ska det tas med i beräkningen av beviljad tid.

Personlig vård

Personlig vård innefattar vård och omsorg såsom exempelvis att äta och dricka, klä sig, sköta personlig hygien, förflytta sig och att ta hand om sin hälsa.

³⁵ Om hemtjänsten saknar digital nyckel eller vanlig nyckel och behöver kontakta låssmed för att komma in när den enskilde inte svarar får den enskilde stå för kostnaden.

I att ta hand om sin hälsa kan besök hos sjukvården ingå om den enskilde behöver stöd under besöket på vårdinrättningen. Stödet kan handla om att hitta rätt och eller att vara ett stöd under och efter besöket.

Personlig hygien

Den enskilde kan få hjälp med personlig hygien. Det handlar om att kunna få hjälp med att tvätta och torka sig själv, att ta hand om kroppen och kroppsdelar, att få hjälp med att klä sig, och att sköta sin hälsa.

I personlig hygien ingår

- toalettbesök
- dusch eller bad
- tvätta sig
- tvätta håret, borsta håret och att raka sig
- torka sig
- vårda huden
- borsta tänderna
- enklare nagelvård av icke medicinsk karaktär
- ta på och av kläder och skor
- välja lämplig klädsel

Den enskildes personliga vanor, till exempel önskemål om hur ofta hen brukar eller vill sköta om sin kropp ska framgå av utredningen. Om den enskilde inte kan duscha i hemmet, kan hen få åka till ett särskilt boende och duscha eller bada.

Hjälp vid matsituationen

Att få hjälp vid matsituationen är en del av personlig vård om hen behöver hjälp med att äta och dricka. Det kan handla om att dela maten i bitar, äta och dricka. När dessa behov föreligger kan en medarbetare behöva vara med under måltiden.

Enligt ”Riktlinje för Norrköpings kommuns kostverksamhet” kan den enskilde få sällskap vid måltiden om denne bedöms ha behov av det. Det kallas social måltid och ska i så fall framgå av beslutet om den enskilde ska få hjälp med det.

Tillsyn

Tillsyn nattetid sker i första hand digitalt³⁶. Ett digitalt tillsynsbesök sker genom att personal startar en kamera. Om personalen inte kan se den enskilde, ska personalen ringa till den enskilde, alternativt åka hem till den enskilde. Tillsyn på dagtid kan ske digitalt eller genom att personal kommer hem och tittar till den enskilde. Myndighetsutövningen gör en bedömning utifrån den enskildes behov.

Tillsynsbesök kan genomföras när trygghetslarm och telefonservice inte fungerar, eller är otillräckliga för att den enskilde ska känna sig trygg i hemmet. Teknisk utveckling pågår och tillsyn kan ersättas med lösningar, såsom sensorer, webbkameror, dörrlarm med mera.

³⁶ Ett utvecklingsarbete pågår för att natttillsyn ska kunna genomföras digitalt i första hand.

Utevistelse, promenad

I att ta hand om sin hälsa ingår promenad och utevistelse. Utevistelse kan innebära allt från att gå ut och sitta utomhus en stund till att uträtta mindre inköp eller att gå en planerad eller spontan promenad i närområdet. Vård- och omsorgsnämnden anser att det är skäligt att få utevistelse en gång per vecka.

Social samvaro

Kommunen har träffpunkter för att ge möjlighet till social samvaro, samhällsgemenskap och medborgerligt liv.

Avlösning i hemmet

Avlösning är till för anhöriga som vårdar en närstående i det egna hemmet. Avlösning ska ge den anhörige möjligheten till avkoppling, uträtta ärenden, gå på läkarbesök med mera. Avlösning kan beviljas när omvårdnaden eller stödet är av stor omfattning. Beslutet om avlösning avser alltid den person som har behov av vård och omsorg, inte den anhörige.

Avlösning i hemmet innebär att en medarbetare från ett avlösarteam eller en hemtjänstutförare kommer hem till den som är i behov av vård och omsorg efter överenskommelse. Den enskilde får sina behov av personlig vård och social samvaro tillgodosedda.

Avgiftsfri avlösning ges från avlösarteam eller hemtjänst efter beslut upp till 10 timmar i månaden i innerstaden och 15 timmar utanför innerstaden. Den enskilde kan få ytterligare avlösning som en del av biståndsbeslutet, den ingår i hemtjänstavgiften.

Vård i livets slutskede

Hemtjänsten kan finnas hos personer som befinner sig i livets slutskede dygnet runt. Vak ska vara beslutat av ansvarig för hemtjänstenheten i samråd med sjuksköterska³⁷. Vak är en frivillig insats för den enskilde och föregås inte av ett myndighetsbeslut.

³⁷ Rutin för VAK

6.4 Boendestöd

Enligt 5 kapitlet 7 § i SoL ska kommunen verka för att människor som av psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Stödet ska vara anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd.

Boendestöd ska ge den enskilde en möjlighet att bo kvar i den egna bostaden. Insatsen har ett tydligt fokus på att den enskilde ska utvecklas och att dennes självständighet ökar utifrån den enskildes förutsättningar. Målet är att den enskilde ska delta självständigt i samhällslivet och successivt minska stödet.

Boendestöd kan utföras dag- och kvällstid. Centralt i boendestöd är den enskildes delaktighet utifrån förmåga.

6.4.1 Syfte med boendestöd

Syftet med boendestöd är att den enskilde ska bli självständig och delta i samhällslivet. Det innebär att stödet ska ge förutsättningar till att utvecklas till så hög grad av självständighet som möjligt genom ett rehabiliterande förhållningssätt. Smartoteket är ett viktigt komplement för att hitta vardagshjälpmiddel som hjälper den enskilde att bli mer självständig.

Personalen har specifik kompetens och erfarenhet av att arbeta med målgrupperna samt ge motiverande stöd. Man planerar och strukturerar vardagen samt motiverar till att bryta isolering och skapa en fungerande social tillvaro. Boendestöd ska även förbereda för att den enskilde ska gå vidare till sysselsättning såsom praktikplats, skyddat arbete eller anställning.

6.4.2 Genomföra boendestöd

Det är boendestödets medarbetare, som tillsammans med den enskilde planerar när och hur den beviljade insatsen ska utföras med utgångspunkt från det mål som finns i uppdraget. En skriftlig rapportering till myndighetsutövningen görs av boendestödare och brukare tillsammans med 1-3 månaders regelbundenhet om hur stödet fortlöper. Detta görs utifrån målen i genomförandeplanen.

Om den enskilde inte tar emot stödet, kan insatsen avslutas eller övergå till uppsökande verksamhet. Vill den enskilde pausa insatser meddelar utföraren det till handläggaren som avslutar dessa. Uppehåll kan vara aktuellt om den enskilde blir inlagd på sjukhus eller reser bort. Planerat uppehåll ska aviseras på förhand.

Tillfälligt utökade behov kan uppstå i samband med sjukdom eller på grund av funktionsnedsättningen, då den enskilde inte själv kan utföra allt som hen annars klarar på egen hand. Boendestödets medarbetare utför då mer åt den enskilde³⁸.

³⁸ Vid kompenserande insatser är beskrivningen av olika stödinsatser under rubriken ”Vanliga insatser som kan ges från hemtjänst” densamma.

Den enskilde kan även få stödet utfört utan att själv delta, om den enskildes hälsotillstånd gör att det är svårt. Är det ett mer stadigvarande behov av hjälp, ska dessa behov tillgodoses av hemtjänst.

6.4.3 Vanliga insatser som ska ges från boendestöd

Nedan beskrivs innehållet, förutsättningar och omfattning i de insatser som vanligen beviljas inom ramen för boendestöd. Det är alltid den enskildes behov som styr. Den enskilde får stöd, vård och omsorg utifrån graden av svårighet att genomföra en aktivitet. Stödet planeras tillsammans och utförs alltid med målet att den enskilde ska bli helt eller mer självständig utifrån den enskildes förutsättningar. Alla delmoment i en insats är inte säkert att den enskilde får hjälp med, det beror på hur mycket den enskilde klarar att göra själv.

Serviceinsatser

Serviceinsatser innefattar praktiskt stöd och de ska utföras med målet att den enskilde ska klara aktiviteten helt eller mer självständigt utifrån den enskildes förutsättningar. Serviceinsatser är

- inköp
- uträtta ärenden
- städning
- plock i hemmet
- tvätt och klädvård
- mat och måltider
- ledsagning
- telefonservice
- övrig praktisk hjälp

Personlig vård

Personlig vård innefattar vård och omsorg och att ta hand om sin hälsa. All personlig vård ska utföras med målet att den enskilde ska klara insatsen helt eller mer självständigt. I att ta hand om sin hälsa kan besök hos sjukvården ingå om den enskilde behöver stöd under besöket på vårdinrättningen. Stödet kan handla om att hitta rätt och eller att vara ett stöd under och efter besöket.

Följande insatser ingår i personlig vård

- personlig hygien
- stöd vid matsituationen
- tillsyn
- utevistelse, promenad
- social samvaro
- sysselsättning.

6.5 Dagverksamhet för äldre

I 3 kap 6 § SoL står det att kommunen bör genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra. I 5 kap 4 § SoL framgår att kommunen ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Dagverksamhet bedrivs med olika inriktning och innehåll.

Behöver den enskilde stöd med att ta sig till och från dagverksamheten utreder myndighetsutövningen hur det kan lösas. Färdtjänst³⁹ eller ledsagning kan vara lämpliga insatser.

6.5.1 Syfte med dagverksamhet

Syftet med dagverksamhet för äldre personer är att ge stimulans, aktivitet och social samvaro så att den enskilde kan fortsätta att bo hemma. Syftet är också att bryta ensamhet och isolering genom att erbjuda ett meningsfullt innehåll i dagen. För anhöriga kan den enskildes vistelse på dagverksamhet innebära avlastning.

6.5.2 Beskrivning av dagverksamhet

Dagverksamhet för äldre är till för personer i ordinärt boende och ska underlätta för den enskilde att bo kvar hemma.

Dagverksamhet har öppet på vardagar och det kan finnas några dagverksamheter som även har öppet på helger. Dagverksamheter har inte stängt på sommaren.

Dagverksamhet med demensinriktning

Dagverksamhet för personer med demenssjukdom⁴⁰ finns med inriktning för äldre personer och för personer under 65 år.

Innehållet på dagverksamheten är spontana och planerade vardagliga aktiviteter som ger struktur och innehåll i dagen. De flesta aktiviteterna sker i grupp och har även en social inriktning. Verksamheten försöker ta tillvara de enskildas intressen. Stimulansen som dagverksamheten ger ska leda till att personen upprätthåller funktioner längre. Exempel på aktiviteter är promenader, hushållsarbete, trädgårdsarbete, utflykt, lyssna på musik.

Dagverksamhet med fysisk och kognitiv inriktning

Dagverksamhet för personer med fysisk och kognitiv funktionsnedsättning finns för äldre personer.

Denna form av dagverksamhet innehåller social samvaro, aktivering samt möjlighet till träning. Verksamheten innehåller fysiska aktiviteter för att bibehålla eller förbättra rörelseförmåga, styrka och kondition. Den erbjuder dessutom aktiviteter tillsammans med andra som stimulerar kommunikativa och kognitiva

³⁹ Färdtjänst handläggs av tekniska kontoret.

⁴⁰ Det finns även riktlinjer som handlar om vård och omsorg för personer med demenssjukdom.

funktioner som minne, språk, tidsuppfattning med mera. Exempel på aktiviteter är sällskapsspel, frågesport, nutidsorientering, bakning, sång, musik och TV- spel.

6.6 Daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning

För personer med funktionsnedsättning ska kommunen enligt 5 kap 7 § SoL verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får en meningsfull sysselsättning på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov. För daglig verksamhet enligt SoL ska andra möjligheter till arbete eller sysselsättning vara uttömda eller ha prövats⁴¹. Kommunen bedriver daglig verksamhet med olika inriktning och innehåll.

Behöver den enskilde i ordinärt boende stöd med att ta sig till och från den dagliga verksamheten utreder myndighetsutövningen hur det kan lösas. Ledsagning eller färdtjänst⁴² kan vara lämpliga insatser.

6.6.1 Syfte med daglig verksamhet

Syftet med daglig verksamhet är att erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap. Ett övergripande mål är att utveckla den enskildes möjligheter till arbete på kortare eller längre sikt.

6.6.2 Beskrivning av daglig verksamhet enligt SoL

Daglig verksamhet enligt SoL är ett bistånd för vuxna personer i arbetsför ålder med funktionsnedsättning. Verksamheten vänder sig till personer som är i yrkesverksam ålder, inte står till arbetsmarknadens förfogande och inte går på utbildning som huvudsaklig syssla. Insatsen ges istället för arbete. Verksamheten ska regelbundet pröva om deltagaren kan gå vidare från daglig verksamhet i grupp till företagsförlagd verksamhet, eller till praktikplats, skyddat arbete eller anställning. En skriftlig rapportering görs regelbundet från verksamheten och deltagaren tillsammans till myndighetsutövningen om hur stödet fortlöper.

Daglig verksamhet enligt SoL samordnas med daglig verksamhet enligt LSS och utförs ofta på verksamheterna enligt LSS. För personer med psykisk funktionsnedsättning finns också specifik daglig verksamhet enligt SoL. De bedrivs med olika inriktning och innehåll, såsom exempelvis loppisbutik och caféverksamhet.

Daglig verksamhet bedrivs vanligtvis måndag till fredag. Deltagaren får inte vara alkohol- eller drogpåverkad på daglig verksamhet.

Deltagaren kan vara ledig från sin dagliga verksamhet. Det ska då vara aviserat på förhand. Om deltagaren av hälsoskäl inte kan nyttja platsen ska platsen finnas kvar tills den enskilde mår bättre. Om den enskilde uteblir från daglig verksamhet trots att enhetschefen har haft samtal med den enskilde eller med dennes legala företrädare bör en kontakt tas med handläggaren. Beslutet kan då omprövas eller avslutas.

⁴¹ Prövning ska ha skett av Försäkringskassa eller Arbetsförmedling, men det kan även vara annan myndighet eller verksamhet som står närmare arbetsmarknaden.

⁴² Färdtjänst handläggs av tekniska kontoret.

Deltagarnas önskemål och intressen ska ha inflytande på innehållet i daglig verksamhet, detta sker genom individuella samtal och gemensamma möten med deltagarna minst en gång per termin. Det deltar enskilda vanligen i en verksamhet i taget. Deltagaren kan för att tillgodose de individuella behoven byta daglig verksamhet, detta bör föregås av ett samtal med enhetschefen. När en deltagare avslutar sin dagliga verksamhet ska ett avslutningssamtal genomföras.

6.7 Korttidsboende

Korttidsboende beviljas enligt 4 kapitlet 1 § socialtjänstlagen (SoL). På ett korttidsboende vistas den enskilde en kortare tid men har kvar sin ordinarie bostad.

Det ska vara möjligt att bo kvar i det egna hemmet även med omfattande vård- och omsorgsbehov med stöd av hemtjänst och hemsjukvård eller region. Personer som vistas på korttidsboende ska erbjudas hälso- och sjukvårdsinsatser och rehabilitering⁴³ enligt kommunens hälso- sjukvårdsansvar. När den enskilde är utskrivningsklar från slutenvården och har beslut om korttidsboende som kan verkställas ska boendet ta emot omgående.

6.7.1 Syfte med korttidsboende

Syftet med korttidsboende är att tillfälligt tillgodose behov av vård och omsorg som inte kan ges i det ordinära boendet och eller avlasta anhöriga som vårdar. På korttidsboende kan den enskilde få vård och omsorg under hela dygnet.

6.7.2 Olika typer av korttidsboende

Nedan beskrivs situationer där det kan bli aktuellt med korttidsboende.

Regelbundet återkommande korttidsboende

Regelbundet återkommande korttidsboende innebär att den enskilde kommer till samma boendeenhet och så långt det är möjligt till samma rum. Insatsen innebär att den enskilde bor hemma kompletterat med regelbundet återkommande perioder på korttidsboende.

Avlösning

På det särskilda boendet S:t Persgatan 134 finns ett rum som är en form av avlösningsrum. Rummet bokas av den som ska bo där alternativt av dennes närstående utifrån behov och tillgång på plats. Rummet kan bokas för 1-4 dygn och ett tillfälle i taget.

Tillfälligt ersatt stöd och omsorg från närstående

När en närstående som står för hela eller delar av vården och omsorgen tillfälligt inte kan ge detta stöd kan behov av korttidsboende uppstå när hemtjänstinsatser inte bedöms vara tillräckliga för att tillgodose den enskildes behov.

I avvaktan på lösning av ordinarie bostadssituation

Ibland är det inte praktiskt möjligt att flytta hem direkt efter en sjukhusvistelse till följd av förändring i den enskildes fysiska förmåga. Då får den enskilde tillfälligt vara på korttidsboende.

⁴³ Handbok i rehabiliteringsprocessen

Vård i livets slutskede⁴⁴

Om den enskilde trots omfattande hemtjänst- och hemsjukvårdsinsatser inte känner sig trygg med den vård och omsorg som ges i hemmet kan korttidsboende bli aktuellt i livets slutskede.

Korttidsboende utöver ovanstående kriterier

När den enskildes behov av vård och omsorg är så komplext att det tillfälligt inte kan tillgodoses i det ordinära boendet kan korttidsboende bli aktuellt.

Korttidsboende i särskilt boende

När den enskilde har behov av särskilt boende men inte vet om de vill flytta kan provboende bli aktuellt.

6.7.3 Beskrivning av korttidsboende

På ett korttidsboende får den enskilde vård och omsorg efter behov. Stödet till den enskilde ska ges på ett sådant sätt att den egna förmågan att utföra dagliga aktiviteter bibehålls och utvecklas.

Korttidsboende är utformat på olika sätt. Den enskilde har tillgång till rum och badrum samt gemensamhetsytor. Alla måltider erbjuds på korttidsboende och det finns möjlighet att äta gemensamt med andra. Trygghetslarm finns som den enskilde kan använda för att påkalla hjälp i akuta situationer. Verksamheten ska erbjuda vardagsträning och social samvaro.

6.7.4 Behålla plats på korttidsboende vid vistelse på sjukhus?

Om den enskilde som vistas på korttidsboende blir inlagd på sjukhus⁴⁵ är beslutet om korttidsboende vilande och platsen kan erbjudas till någon annan. Kommunen ska inte ha korttidsplatser som står tomma i avvaktan på besked om hur länge en person med beslut om korttidsboende ska vara inlagd på sjukhus.

Vid väsentligt förändrat behov ska en ny samordnad vård- och omsorgsplanering göras. Handläggaren tar då ny ställning till om det finns behov av korttidsboende efter sjukhusvistelsen.

När oförändrat behov av korttidsboende föreligger och ett pågående beslut om detta finns. Då tas en kontakt med korttidskoordinatören och om möjligt erbjuds den enskilde plats på samma korttidsboende som hen har varit på tidigare.

Om behov finns och det tidigare beslutet om korttidsboende har upphört att gälla får handläggaren fatta ett nytt beslut.

⁴⁴ Här avses vård i livets slutskede som sker efter att läkare har gjort en så kallad brytpunktsbedömning, det vill säga vården ändrar inriktning från att förlänga liv till att bibehålla livskvalitet.

⁴⁵ Vid besök i primärvård, på akutmottagning eller vid inläggning på AVA (där inläggningen är tidsbegränsad till 48 timmar) behåller den enskilde sin plats på korttidsboendet.

6.8 Särskilt boende

Särskilt boende är ett samlingsnamn för olika boendeformer inom äldre och funktionshinderomsorgen. Särskilt boende är en individuellt behovsprövad insats som beviljas enligt 4 kapitlet 1 § socialtjänstlagen (SoL).

Det finns ett lagstadgat krav att kommuner ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre enligt 5 kapitlet 5 § SoL. Kommunen ska inrätta bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring enligt 5 kapitlet 7 § SoL.

6.8.1 Syfte med särskilt boende

Syftet med särskilt boende är att tillgodose behov av stöd, vård och omsorg som inte kan ges i ett ordinärt boende.

6.8.2 Boendeformer

Särskilt boende utan speciell inriktning

Särskilt boende utan speciell inriktning vänder sig till personer som är multisjuka, personer med demenssjukdom som inte är i behov av boende med speciell inriktning och personer som på grund av oro och ensamhet inte klarar att bo i eget ordinärt boende. Personen har somatiska eller psykiska nedsättningar som gör att behovet finns av närhet till personal på ett sätt som den enskilde inte kan få i sitt ordinära boende.

Särskilt boende för personer med demenssjukdom

Särskilt boende med demensinriktning vänder sig till personer med demenssjukdom som har behov av vård och omsorg till följd av sin sjukdom. Det kan handla om att den enskilde har beteenden som till följd av sin art, intensitet eller varaktighet orsakar svårigheter för personen själv eller dennes omgivning. På ett särskilt boende med demensinriktning finns kunskap att bemöta dessa behov. Det finns särskilt boende som riktar sig till personer med demenssjukdom som har särskilda behov.

Bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning

Bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning finns med olika inriktningar. De är företrädesvis för personer under 65 år. Särskilda boenden finns för personer med psykisk funktionsnedsättning, såsom psykisk- eller fysisk funktionsnedsättning utvecklingsstörning eller med fysiska funktionsnedsättningar.

Individuella aktiviteter ska genomföras utifrån den enskildes egna önskemål. Vid individuella aktiviteter som sker utanför det särskilda boendet ska den enskilde få hjälp om hen inte kan åka själv.

På dessa boenden ingår hushållsel.

En del av dessa bostäder är utrustade med kök i lägenheten, där kan personerna själva eller med stöd av personal kan laga sin mat.

6.8.3 Beskrivning av särskilt boende

I särskilt boende finns personal dygnet runt. Ett särskilt boende består av mindre lägenheter med möjlighet till stöd, omsorg, samvaro och dagliga vardagsaktiviteter. Dagliga vardagsaktiviteter kan vara en pratstund, utevistelse eller aktiviteter i grupp. Verksamheten ska särskilt främja daglig fysisk aktivitet och utevistelse för en bättre hälsa. Det finns möjlighet att äta gemensamt med andra.

Personlig vård och insatser av servicekaraktär ges på särskilt boende enligt liknande principer som hemtjänst. Behov kring språk, mat och kultur ska beaktas för personer med annan etnisk bakgrund.

I första hand följer anhöriga med när den enskilde behöver stöd till läkar-, tandläkarbesök eller frisör med mera. I andra hand följer medarbetare inom särskilt boende eller annan lämplig person med när det krävs för att uppnå skälig levnadsnivå. Annan lämplig person kan vara person från en frivilligorganisation.

Måltider

Alla måltider erbjuds i ett särskilt boende. Maten kan ätas i den gemensamma matsalen eller i den egna bostaden.

Trygghetslarm

Trygghetslarm finns installerat internt för det särskilda boendet och kallas även för internt larmsystem. Genom trygghetslarmet kan den enskilde påkalla hjälp i akuta situationer från alla platser i inommiljön och i det särskilda boendets utemiljö. Till trygghetslarmet kan även andra larmfunktioner kopplas, som till exempel dörrlarm eller sänglarm⁴⁶. Om det särskilda boendet inte har ett internt larmsystem kan individuella trygghetslarm sättas in vid behov.

Om larmsystemet är ur funktion ska regelbunden tillsyn genomföras till de personer som bor där, dessa dokumenteras i en loggbok. Verksamheten ska ha lokala rutiner som säkerställer serviceavtal samt en säker hantering av mobiltelefonerna, tillhör till det interna larmsystemet, handhavande, introduktion av nya användare samt vid eventuella driftstörningar.

Socialt innehåll och vardagliga aktiviteter

Verksamheten ska ordna regelbundna boendemöten eller på annat sätt ta tillvara önskemål om socialt innehåll och vardagliga aktiviteter.

Stödet ska ges på ett sådant sätt att den egna förmågan att utföra dagliga aktiviteter bibehålles och en meningsfull vardag skapas. Personer som är i aktiv ålder⁴⁷ kan behöva ytterligare stimulans och eventuellt sysselsättning utanför det särskilda boendet, se vidare i kapitel om träffpunkt, dagverksamhet eller daglig verksamhet.

⁴⁶ ”Riktlinje för användning av skyddsåtgärder inom vård och omsorg”

⁴⁷ företrädesvis personer under 65 år

När den enskilde har besök kan de använda det gemensamma köket i det särskilda boendet efter överenskommelse med verksamheten.

6.8.4 Att flytta till särskilt boende

Debitering av hyra sker från den dag lägenheten står till den enskildes förfogande. När den enskilde är utskrivningsklar från slutenvården och har beslut om särskilt boende som kan verkställas ska boendet kunna ta emot inom 24 timmar. Den enskilde kan flytta in efter eget önskemål när hen kommer hemifrån.

Om den enskilde vistas på korttidsboende och har tackat ja till en lägenhet i särskilt boende ska flytten dit ske skyndsamt. En flytt kan ske innan lägenheten har möblerats fullt ut, men det ska minst finnas likvärdig möblering som ett korttidsboende innehåller.

Om vård- och omsorgsnämnden behöver renovera eller avveckla ett särskilt boende står alltid nämnden för de boendes kostnader i samband med flytten.

Hyresförhållande

Den fysiska miljön skiljer sig åt mellan olika särskilda boenden. Det kan vara en mindre lägenhet eller ett rum. Hyresförhållandet regleras av hyreslagen⁴⁸ och personer som flyttar in i särskilt boende får ett hyreskontrakt. Hyran i särskilt boende debiteras innevarande månad. I hyran ingår både lägenhetshyra och del av gemensamhetsutrymme. Här är några förtydliganden

- Hyresgästen röker utomhus eller på balkong med tanke på sin egen och andras hälsa. Rökning i den egna bostaden kan inte förbjudas men är inte tillåtet i de gemensamma utrymmena.
- Hyresgästen får förtära alkohol i den egna bostaden under ordnade förhållanden. Vid tillställningar på det särskilda boendet kan verksamheten servera alkohol i de gemensamma utrymmena.
- Hyresgästen får ha husdjur i den egna bostaden under förutsättning att hen själv eller närstående kan ta hand om djuret.
- Hyresgästen i särskilt boende har rätt till samhällsinformation och reklam utöver sin individuella post.
- Boendet kan upplåta del av gemensamt utrymme för hyresgästens enskilda bruk av fot- hårvård eller annan behandling.

När en lägenhet blir ledig

Enhetschefen för det särskilda boendet ansvarar för att direkt se till att

- besiktning sker
- myndighetsutövningen får information om när lägenheten blir ledig

⁴⁸ 12 kap. jordabalken

Hyresgästen själv, legal företrädare, anhöriga eller dödsboet ansvarar för att möbler och tillhörigheter tas bort från bostaden och töms. Detta ska ske före den sista i nästkommande månad, det vill säga inom uppsägningstiden. Om det finns skäl till att lägenheten inte töms under uppsägningstiden ska ansvarig för det särskilda boendet se till att det finnas ett skriftligt godkännande om att möbler och tillhörigheter kan stå kvar.

Den dagen som bostaden töms är sista dag som hyra debiteras. Eventuell återbetalning av hyra sker till den enskilde eller till dödsboet om den enskilde har avlidit.

Verksamheten ansvarar för att lägenheten blir flyttstädad om den töms inom 10 dagar, sedan övergår ansvaret att flyttstäda till den enskilde alternativt dödsboet.

Renovering av lägenhet

Om besiktningen visar att det finns behov av renovering av lägenheten innan nästa hyresgäst kan flytta in ska det ske så fort som möjligt. Representant från vård- och omsorgskontoret beslutar i samråd med hyresvärd vad som ska renoveras och vilket material och vilka varor som ska användas.

Kostnader vid onormalt slitage debiteras den hyresgäst som åsamkat skadan. Hänsyn tas dock till den enskildes sjukdomsbild och funktionsnedsättning vid bedömningen. Normalt slitage ansvarar hyresvärden för.

6.8.5 Gästrum för närstående

Några särskilda boenden har gästrum. De är till för långväga gäster, vakande närstående och medarbetare⁴⁹ som har svårt att ta sig hem. Gästrummen består vanligtvis av ett mindre låsbart rum med pentryskåp, säng och ett litet bord samt tillgång till badrum.

Gästrummen får lånas kostnadsfritt max två nätter per månad vid besök hos närstående. När det gäller anhöriga som sitter hos närstående vid vård i livets slutskede kan inte antal nätter anges. När flera besökande vill boka lägenheten gör ansvarig för det särskilda boendet en prioritering. Anhöriga med närstående i livets slutskede prioriteras först.

De enheter som inte har gästrum ska kunna erbjuda anhöriga att övernatta i den enskildes lägenhet med extrasäng vid vård i livets slutskede.

⁴⁹ Gäller endast medarbetare efter godkännande av enhetschef eller biträdande enhetschef

6.9 Rätten att bo tillsammans i särskilt boende

I socialtjänstlagstiftningen finns två bestämmelser som reglerar rätten till parboende i särskilt boende⁵⁰. Rätten till parboende gäller personer över 65 år⁵¹.

I Socialtjänstlagens 4 kap. 1 c § framgår att för den som beviljas särskilt boende ingår det i skälig levnadsnivå att kunna sammanbo med make eller sambo. Detta gäller när paret varaktigt har sammanbott eller, om den ena parten redan bor i ett sådant boende, att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott. Detta gäller oavsett om maken eller sambon har behov av särskilt boende.

I Socialtjänstförordningens 2 kap. 2 § framgår att när makar, sambor eller registrerade partner beviljas särskilt boende ingår det i skälig levnadsnivå att båda får plats i samma boende om de begär det.

Förutom socialtjänstlagstiftningen reglerar även hyreslagstiftningen parboende.

6.9.1 Syfte med parbo

Syftet med rätten att få bo tillsammans i särskilt boende är att par ska kunna fortsätta bo tillsammans även om den ena parten behöver så omfattande stöd, vård och omsorg att hen behöver bo i ett särskilt boende. Förutsättningen är att båda parter vill fortsätta bo tillsammans.

6.9.2 Genomföra parboende

Äldre kan bo tillsammans i särskilt boende utan speciell inriktning och i särskilt boende för personer med demenssjukdom. Parboende kan verkställas i samma lägenhet eller i varsin lägenhet i samma särskilda boende. I första hand ska parbolägenheter användas för parboende. Det viktiga är att personerna upplever sig sammanbo. Detsamma gäller för de par där båda har beslut om särskilt boende. Så långt det är möjligt ska den biståndsberättigandes önskemål om hur beslutet ska verkställas beaktas. Det handlar om man vill bo i samma lägenhet eller i varsin lägenhet. Den enskilde har dock inte en oinskränkt rätt att få som hen vill. Arbetsmiljön behöver också säkerställas så att den biståndsberättigades behov av stöd kan tillgodoses.

När den medboende inte själv kan utföra vissa hushållsgöromål på grund av det särskilda boendets utformning kan detta boende endast komma ifråga om dessa hushållsgöromål kan utföras på annat sätt, då kommunen inte tillhandahåller servicetjänster.

Parets ansvarsfördelning

Enligt äktenskapsbalken ska makar fördela utgifter och sysslor mellan sig och bidra till det underhåll som behövs för att gemensamma och personliga behov ska tillgodoses. När paret bor i varsin lägenhet ansvarar personalen för den

⁵⁰ Särskilt boende kan i dagligt tal kallas äldreboende.

⁵¹ Den omfattar inte personer med funktionsnedsättning som har beslut om särskilt boende enligt SoL eller LSS.

biståndsberättigades praktiska insatser i hemmet. När paret delar lägenhet behövs en bedömning göras av vilka faktiska resurser som finns hos makarna tillsammans. Paret kan till exempel välja att den medboende lagar mat för de båda om förutsättningar finns.

Den medboende har enligt äktenskapsbalken ingen omvårdnadsplikt gentemot den biståndsberättigade. Därför avgör den medboende själv i vilken omfattning hen eventuellt vill hjälpa till med personlig vård av den andra parten.

6.9.3 När den medboende klarar sig utan stöd

Om den medboende inte har beviljats några insatser enligt SoL för egen räkning sköter hen sig på egen hand. Så länge den medboende inte har något stöd enligt SoL dokumenteras det inte i journal och den medboende omfattas då inte heller av offentlighets- och sekretesslagen.

Bostadsstandarden varierar mellan olika särskilda boenden. Om paret ska bo på ett särskilt boende där möjligheterna inte finns att fullt ut sköta sina hushållsgöromål i sin lägenhet, kan det om möjligt lösas genom att den medboende får använda andra utrymmen i det särskilda boendet för att klara dessa hushållsgöromål. En överenskommelse görs med medarbetarna.

I särskilt boende är möjligheten att förvara och laga mat begränsad. Den medboende får äta alla måltider som serveras på det särskilda boendet. Den medboende gör en överenskommelse med personalen om hur hen hanterar måltider och om man vill äta i det gemensamma utrymmet eller i sin lägenhet.

6.9.4 När den medboende är i behov av stöd

När den medboende behöver hemtjänst utförs det av det särskilda boendet. Den medboende kan få hemtjänst som i ordinärt boende, se vidare i kapitlet om hemtjänst. Om den medboende beviljas hemtjänst eller har hemsjukvård omfattas hen av avgiftsregler som gäller för de insatserna.

6.9.5 Hyresrättsliga frågor

När en bostad upplåts enligt hyreslagstiftningen (12 kap jordabalken) gäller reglerna om bruksvärdeshyra, besittningsskydd och uppsägning. Hyreslagstiftningen gäller också i särskilt boende.

7. Förtydligande av ord och begrepp

Förklaringarna utgår från Socialstyrelsens termbank eller andra vedertagna definitioner. I den här riktlinjen avses med:

Aktivitet	Aktivitet är en persons genomförande av en uppgift eller en handling enligt ICF.
Anhörig	Anhörig är en make/maka eller sambo, vårdnadshavare, en son eller dotter eller en annan släkting. Till skillnad från annan person, som i det här sammanhanget är någon utanför familjekretsen, till exempel en vän eller granne eller en god man ⁵² .
Annan person	Någon utanför familjekretsen, till exempel en vän eller granne eller en god man.
Asylsökande	En person som lämnat sitt land för att söka skydd men ännu inte fått beslut om hen kommer att få uppehållstillstånd.
Bistånd	Individuellt inriktad insats som beslutas med stöd av SoL.
Biståndsberättigad	Den enskilde som fått en individuellt inriktad insats som beslutats med stöd av SoL.
Bedömning	Åtgärd i form av ett omdöme grundat på insamlad information.
IBIC	Är en förkortning av ”individens behov i centrum”. Det är ett behovsinriktat och systematiskt arbetssätt för handläggare för vuxna personer oavsett ålder eller funktionsnedsättning utifrån socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).
ICF	Förkortningen står för International Classification of Functioning, Disability and Health (Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa).
Internt larmsystem	Larmsystem på särskilt boende. Larm tas emot av personal och besvaras/kvitteras i en bärbar telefon eller i den enskildes lägenhetsapparat. Via lägenhetsapparaten kan den enskilde även skicka larm och kommunicera med medarbetarna.
Hemgångsteam	Hemgångsteamet är en hemtjänstverksamhet som ger stöd för att kunna återgå till det ordinära boendet efter en sjukhusvistelse, men kan också nyttjas för att förhindra eventuella inläggningar.
HSL	HSL står för Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
Kognition	Kognition är en psykologisk samlingsterm för de mentala processer, normalt viljestyrda, som handlar om kunskap, tänkande och information.
Konvention	Konvention innebär överenskommelse.

⁵² Definitionen är hämtad från prop. 2008/09:82

LAH	Region Östergötland bedriver lasarettansluten hemsjukvård i Norrköping, LAH. Det är avancerad hemsjukvård dygnet runt för patienter med tumörsjukdomar och andra kroniska sjukdomstillstånd som behöver medicinska åtgärder i stor omfattning.
Legal företrädare	Är en formellt utsedd god man, förvaltare, vårdnadshavare eller ett ombud med fullmakt. Huvudman är den person som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person utan att dennes rättshandlingsförmåga begränsas.
LMA	Lagen om mottagande av asylsökandemed flera (1994:137). Migrationsverket ansvarar för lagens innehåll.
LOV	Lag om valfrihetssystem, LOV, reglerar vad som ska gälla för kommuner och regioner som vill konkurrenspröva sina verksamheter genom att överlåta valet av utförare av stöd, vård- och omsorgstjänster till kommuninvånare.
LSS	LSS står för lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Make, maka, sambo, registrerade partner	Orden är könsneutrala. Registrerad partner likställs med makar. Sambor avser två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.
Medboende	Är den som flyttar med en biståndsberättigad person till ett särskilt boende utan att själv ha behov och beslut om en sådan insats.
Närstående	En person som den enskilde anser sig ha en nära relation till. Det kan vara släkt och vänner. När det gäller anhörigstöd har närstående en annan betydelse. Det är då den person som tar emot omsorg, vård och stöd.
Nyanländ	En person som har beviljats uppehållstillstånd.
Ordinärt boende	Det som inte är särskilt boende räknas som ordinärt boende.
Parboende	Benämns i lagtexten (SoL) som ”att kunna sammanbo med make eller sambo”. Parboende innebär en person som bor tillsammans med annan person.
Ratificera	Att godkänna, bekräfta, göra giltig.
SIP	När en person har behov av insatser från två huvudmän eller fler kan en samordnad individuell plan (SIP) upprättas med den enskildes samtycke. Planen ska upprättas om den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda. SIP gäller för alla oavsett ålder och typ av behov.
SoL	SoL står för socialtjänstlagen (2001:453).

Särskilt boende	Individuellt behovsprövat boende som ges med stöd av socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
Uppdragsdokument	Myndighetsutövningen beställer via ett individuppdragsdokument till en utförare. Kommunala verksamhetsutförare får ett uppdrag för sin verksamhet.
Verkställighet	Vidtagande av åtgärder efter beslut i ett ärende.
Vård- och omsorgsplanering	En vård- och omsorgsplanering är en planering för att beskriva den enskildes fortsatta behov av insatser och eller åtgärder från hälso- och sjukvård och eller vård och omsorg. I dagligt tal kallas vård- och omsorgsplanering ibland vårdplanering.